„Örömmel és buzgósággal…”

Verbényi István

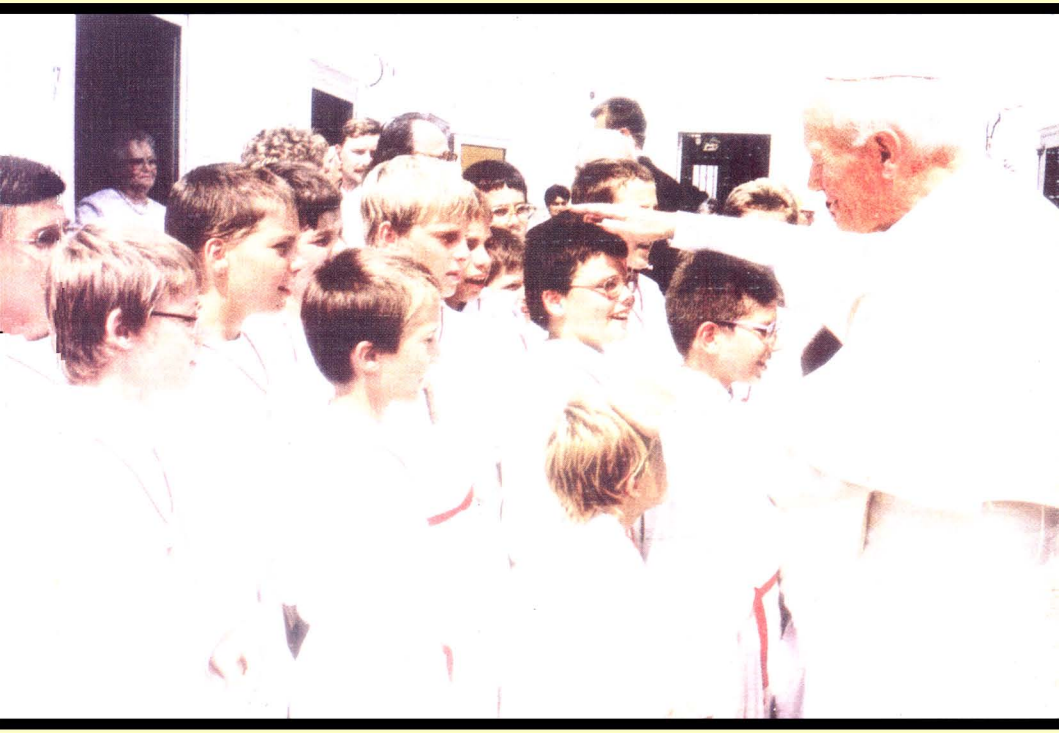

Ministráns ABC

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

VERBÉNYI ISTVÁN

Ministráns ABC

„Örömmel és buzgósággal…”

VERBÉNYI ISTVÁN

Ministráns ABC

Rajzokat készítette:
Petrekovich Perjés Borbála

ISBN 963 360 850 3

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója

1053 Budapest, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Dr. Ákos Géza igazgató
Készült: 6 A/5 ív terjedelemben
Nyomás: Tax-Druck Nyomda – Taksony
Felelős vezető: Képessy László

Kedves Ministránsok!

1995. augusztus utolsó napjaiban az egész országban lázasan készülődtek a ministránsok. Minden egyházmegyéből autóbuszok indultak Rómába, hogy a magyar ministránsok is részt vegyenek a Nemzetközi Ministráns Találkozón. Mindnyájatok számára nagyon fontos esemény volt ez. A résztvevők azokat a társaikat is képviselték, akik nem utazhattak ki. Így lélekben ők is ott voltak ministráns társaikkal Rómában. Fontos eseménynek tartottam ezt a találkozót, ezért a többi püspök atyához hasonlóan személyesen búcsúztattam az útra indulókat. Lelkükre kötöttem, hogy buzgón imádkozzanak Szent Péter sírjánál, gazdagodjanak élményekben, és ha visszatérnek, számoljanak be társaiknak. II. János Pál pápa 1995. augusztus 29-én magyar nyelven szólt a magyar ministránsokhoz, a Szent Péter téren. Így buzdította őket: *„Végezzétek ezért szolgálatotokat továbbra is örömmel és buzgósággal"*. Erre az eseményre gondolva ajánlom figyelmetekbe ezt a könyvet, melyben nagyon sok ismeretet és tanácsot találtok arról, amit a ministránsok szolgálatáról tudnotok kell. Tudástok akkor lesz igazán gyümölcsöző, ha igazi lelkesedéssel és készséggel párosul, megfogadva a Szentatya szavait.

Emlékeztek a kis Sámuel történetére? Amikor éjszaka az Úr szólítja, felugrik fekhelyéről, azt hiszi, hogy Héli főpap szólította szolgálatra. Amikor harmadszor szólítja őt az Úr, így válaszol: „Beszélj, Uram, figyel a te szolgád". Ismeritek Szent Tarziciuszt, a ministránsok védőszentjét, aki vállalta azt, hogy elviszi a börtönben sínylődőknek az Oltáriszentséget. Hősiesen és buzgón őrizte és védelmezte féltett titkát. Biztos hallottátok már Savio Szent Domonkos történetét is. Ötéves volt, amikor a hideg téli hajnalon már jóval a mise kezdete előtt a bejáratnál kuporogva várta Giovanni atyát, hogy ministrálhasson. A szentáldozás a legfontosabb találkozás volt számára.

Mindhárman a buzgóságról és Isten iránti szeretetről tettek tanúságot, arról, amely nélkül elképzelhetetlen a ministránsok szolgálata. Legyen ez a könyv hasznos vezérkönyvetek, amelyet nem úgy olvastok, mint egy regényt, hanem rendszeres olvasmányotok lesz, és gyakran a kezetekbe veszitek. Így ismereteiteket gyarapítva, templomotokban a híveket méltóan képviselitek az oltárnál és ők pedig épülnek a ti buzgóságotokon.

+ Paskai László

bíboros, prímás
esztergom-budapesti érsek

Használati útmutató

Erre a könyvre ne úgy tekintsetek, hogy gyorsan végigolvassátok, aztán a könyveitek közé teszitek. Ez tulajdonképpen állandó kalauzotok, vezetőtök akar lenni. Ha valamit szeretnétek pontosan megtudni, csak meg kell keresni benne. Ha jól fel akartok készülni az egyes ünnepekre, csak el kell olvasni a megfelelő ismertetést és máris tájékozottabbak vagytok. Lelkiatyátokkal és társaitokkal együtt e könyv segítségével fel tudtok készülni a liturgikus eseményre.

Mit találtok ebben a könyvben? A liturgikus szolgálat alapjait ismeritek meg először. Ki a ministráns és mi a feladata? Mit jelent a szolgálata? Mi a liturgikus ünneplés, hol történik és milyen módon ünnepelünk? Itt találtok egy lexikonszerű jegyzéket a liturgikus eszközökről.

Az üdvösség története az emberiség története. Az ember szomorú sorsa, aki elvesztette az istengyermekség nagy ajándékát. A bűn által elszakadt Teremtőjétől. Isten szeretete abban nyilvánult meg, hogy az idők teljességében elküldte Fiát, hogy az emberiséget megváltsa. A megváltás ajándékában részesülve a Szentlélek megszenteli mindazokat, akik az üdvösség útjára lépnek. Erre a hosszú történelemre emlékezünk, eseményei számunkra jelenvalóvá lesznek és megszentelnek bennünket a liturgikus év különböző ünnepein.

A keresztény életünk célja, hogy elnyerjük az üdvösséget. Az Úr ezért adta az üdvösség eszközeit, a szentségeket. A szentségek között kiemelt szerepet játszik és keresztény életünk középpontja a szentmise. Az évszázadok folyamán az Egyház körülvette imádságaival, szertartásaival és így biztosította annak meghittségét és ünnepélyességét. Ezért nem szorítkoztunk csak a ministrálás összefoglalására, hanem találtok benne történelmi adatokat is. A szentségek kiszolgáltatásánál is segíthettek, de ugyanakkor fontos, hogy ti jól is ismerjétek a szentségek kiszolgáltatásának egyes részeit. Ezért a harmadik részben ezzel fogtok találkozni.

Befejezésül pedig a szentelmények közül a temetésről olvashattok. Az Egyház az imádságaival a földi életből elbúcsúztatja az elhunytat, hogy az örök életben találkozzon Krisztussal.

Használati útmutató

Az egyes liturgikus ünneplésekre így készüljetek fel:

- **Olvassátok el ebben a könyvben a megfelelő ismertetést;**
- **Vegyétek elő a megfelelő liturgikus könyvet is, hisz abban pontosan megtaláljátok az ünneplés pontos menetét és a használt szövegeket is (sokszor jól tudjátok használni a Kismisekönyv megfelelő kötetét);**
- **Osszátok be a feladatokat, mindenki ismerje pontosan a saját feladatát;**
- **Mindent próbáljatok el, ha kell, többször is;**
- **A szentmise vagy szertartás előtt negyed órával már legyetek a sekrestyében, mert csak így tudtok nyugodtan, kapkodás nélkül készen lenni a kezdésre.**
- **Gondosan és fegyelmezetten végezzétek a ministrálást a hívek közössége előtt.**

Rövidítések:
KEK – Katolikus Egyház Katekizmusa, Budapest 1994.
MKK – Magyar Katolikus Katekizmus, Vác, 1995.

„Mit rejtegetsz?"

I. LITURGIKUS ÉLETÜNK ALAPJAI

1. A MINISTRÁNS AZ EGYHÁZBAN

1. 1. A megkereszteltek közösségében

A feltámadt Krisztus Pünkösd napján megajándékozta apostolait a Szentlélekkel, és általuk meghívta a népeket, hogy az ő Titokzatos Teste, az Egyház létrejöjjön. Mindnyájunkat, akik ennek a Testnek a tagjai vagyunk, Krisztus maga vezet és erősít a szentségek által. Elsősorban a keresztség által, mely kiemel a sötétség hatalmából és részesít a kegyelem ajándékában.

A keresztségben, de még inkább a bérmálásban Isten gyermekei leszünk és Isten népének tagjai. Ez a mindennapi életünkben úgy valósul meg, hogy az Egyház hatalmas közössége az egyházmegyénkben, illetve a plébániai közösségben lesz számunkra érzékelhető.

Az első keresztények az apostolok körül gyűltek össze, mi pedig az ő utódaik, a püspökök körül jövünk össze. Róma püspöke, a pápa, az egész Egyház püspöke, szent Péter utóda. Ő a püspökök testületének feje, az egyetemes Egyház vezetője és irányítója.

A megkereszteltek közösségét legjobban az eukarisztikus közösség jeleníti meg. Itt elsősorban az egyházmegye püspökének papjaival, a hívek jelenlétében együtt ünnepelt eukarisztikus ünnepléseit kell megemlíteni. A legjelentősebb évről évre a nagycsütörtök délelőtti olajszentelési mise a székesegyházakban és a papszentelési mise.

A papok a püspök munkatársai, de külön ki kell emelni a plébánosokat, akik egy-egy plébániai közösség vezetői. Megbízatásukat püspöküktől kapták, hogy így az egyetemes egyház részeként megjelenjen a helyi egyház.

A helyi egyház legjelentősebb összejövetele az eukarisztia vasárnapi ünneplése. Ugyanis ekkor Urunk húsvéti misztériumának, vagyis keresztha-

lálának és feltámadásának heti ünneplése történik. Sajnos, ma sok olyan plébánia van, ahol nincs pap, és egy másik plébánia lelkipásztora végzi a legfontosabb szolgálatokat. Sokszor arra sincs mód, hogy az Eukarisztiát megünnepeljék minden vasárnap. Ilyenkor kapnak megbízást a püspöktől (valamelyik plébános felügyelete alatt) a világi lelkipásztori kisegítők a vasárnap megünneplésére.

1. 2. A liturgikus közösség

Napjaink megszokott eseményeihez tartozik, hogy az emberek különböző helyeken összejönnek. Elmennek egy moziba, vagy drukkolnak kedvenc csapatuknak, vagy részt vesznek egy hangversenyen és természetesen összejönnek a templomban is. Addig, amíg az egyházon kívüli összejöveteleknél közös érdeklődés, szimpátia vezeti az embereket, addig az Egyház közösségében nemcsak egy érdeklődő csoportot kell látnunk, hanem a hívek nagyon szoros egységét, mely a közös ünneplés által liturgikus közösséget alkot.

Az Apostolok Cselekedetei leírja, hogy az első keresztények *„állhatatosak voltak az apostolok tanításában,...”* (2,42–47). Összejövetelüket pedig meghatározta az Eukarisztia ünneplése és az imádság.

Jézus maga is jelen van hívei közösségében. Ő maga tanítja: *„Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük”*(Mt 18,20). Ezért fordul ünnepléseink kezdetén a celebráns így az egybegyűltekhez: Az Úr legyen veletek. De ezzel a köszöntéssel az is kifejezésre jut, hogy itt mindenki Isten újszövetségi népének tagja, Isten családja, nekünk testvérünk. Mindnyájan a mennyei Atya gyermekei vagyunk. Még akkor is, ha nem is ismerjük egymást.

1. 3. Az Egyház szolgái

Krisztus az egyetlen és örök Főpap, ő a közvetítő Isten és az emberek között. A keresztség szentsége által mindannyian részesültünk Krisztus királyi papságában. A püspökök, a papok és a diakónusok egészen más, sajátos módon részesülnek Krisztus papságában. Ezt úgy nevezzük: szolgálati papság, a szentség, amelyben részesülnek: az egyházi rend szentsége.

A püspökök részesültek a papság teljességében, ezért szolgálatuk a tanítás, az istentisztelet minden területére kiterjed (pl. csak ők szentelhetnek papokat). A papok feladata, hogy a szentmisét bemutassák, kereszteljenek, a bűnbánat és betegek keneténck szentségét kiszolgáltassák és megáldják a házasságokat. A diakónusok feladata az evangélium hirdetése, az Eukarisz-

tia szétosztása, tanítani a híveket, keresztséget kiszolgáltatni és megáldhatják a házasságot.

Az előbb felsorolt szentségi fokozatokon kívül vannak még az un. szolgálatok. Ma két szolgálatot állapított meg az egyház: az akolitus és a lektor szolgálatát. Feladatuk a liturgikus ünnepléseken segíteni, és bizonyos feladatokat elvégezni. Megbízatásukat a püspöktől kapják szentmise keretébe.

A gyermekek és fiatalok, akár lányok, akár fiúk, különösképpen ha már megbérmálkoztak, kaphatnak liturgikus feladatot, szolgálatot. Ezek közé elsősorban a ministránsok tartoznak, akik az oltár közelében teljesítik szolgálatukat. De ilyen szolgálatot végeznek az énekesek, a felolvasók is.

A Szentatya, II. János Pál pápa fontosnak tartja a ministránsok szolgálatát. Miért? Ezt indokolja 1990. augusztus 27-én, a Szent Péter téren a Nemzetközi Ministránstalálkozón mondott buzdításában: *„Ha pedig valaki közületek a papi vagy szerzetesi életre érez hivatást, vállalja örömmel ezt a nagy kitüntetést"*.

1. 4. A keresztség: a liturgikus szolgálat kezdete

II. János Pál pápa az egész világról összegyűlt ministránsokhoz 1985. április 10-én így beszélt: *„Emlékeztetlek benneteket arra, hogy a fehér ruha, amelyet ti a liturgikus szolgálatotok alkalmával használtok, a keresztelésetek napján kaptátok"*. Majd a Szentatya több fontos követelményről is szólt, mely a ministránsok szolgálatával összefügg:

a) *Legyetek tudatában annak, amit végeztek:* „A ministránsnak teljes bizonyossággal tudnia kell, hogy minden liturgikus cselekménynél Jézus Krisztus maga van jelen és cselekszik. Tehát jelen van az Isten Igéjében, a pap személyében, de különösképpen az eukarisztikus színek alatt.
Ebből következik, hogy a ministráns, aki az oltárnál szolgál, magának Krisztusnak szolgál. Annak a Krisztusnak, aki papjai személyén keresztül folytatja az emberek megszentelését. Milyen csodálatos a méltósága, de a felelőssége is a ministránsnak! Közel állván az oltárnál a paphoz, közel van magához Krisztushoz is.
Ezt a szolgálatot ne csak néhány évig tegyétek. Vajon nem lehetséges, hogy közületek is lesznek olyanok, akik Krisztussal való szoros barátságot életük programjává teszik? Ezzel a ministránsok szolgálatából a papi vagy szerzetesi szolgálatra vállalkoznak? Legyen fületek az Úr szavának meghallására, ha hív bennetek".

b) *Elmélyült kapcsolat az Isten Igéjével:* „A liturgikus ünneplés lényeges része az Isten Igéje. Olvassátok és hallgassátok figyelmesen a szentmise olvasmá-

nyait és mélyedjetek el a Szentírás ismeretében egyéni olvasással is. A ministránsoknak nagyon jól kell ismerni az egész Szentírást. Legyetek tisztában azzal, hogy mindenkihez külön-külön is szól az Isten a Szentírás által. Figyelmesen készüljetek a liturgiában való szolgálatotokra.

c) *Jól ismerjétek magát a liturgiát:* „Kiváltságos helyen vagytok az Isten és az ember találkozásában. Isten maga szól népéhez, a válasz pedig az imádságban és az énekben történik. Ebben az ünneplésben pedig lényeges a saját hitetek ünnepélyes kifejezése".

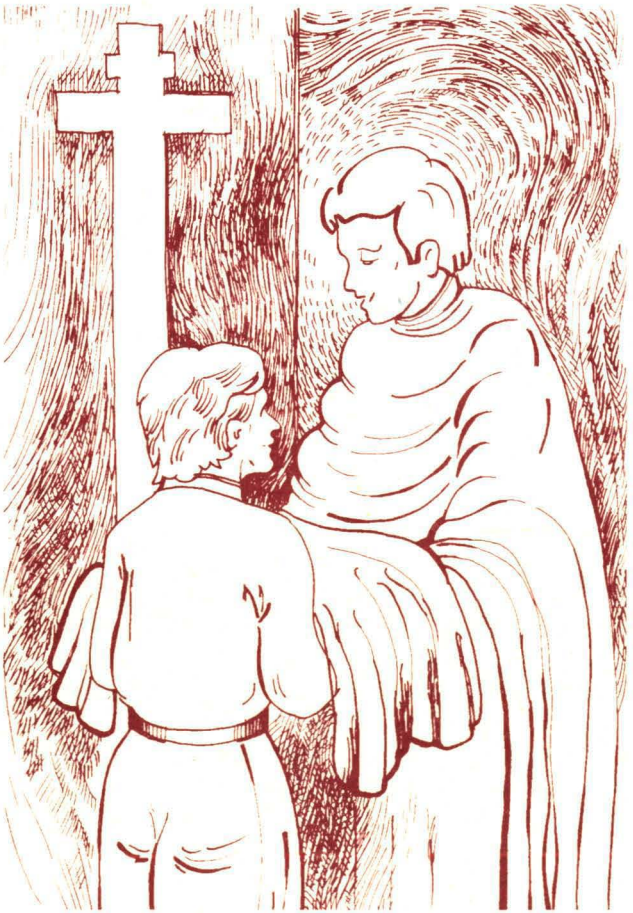

„Viseld ezt a ministránsruhát..."

2. KI A MINISTRÁNS?

Ez az elnevezés a latin 'ministrare' szolgálni kifejezésből származik. A ministránsok a pap mellett kisebb szolgálatokat végeznek a mise, a szentségek kiszolgáltatása és egyéb szertartások során. Tagjaik rendszerint a gyermekek és a fiatalok sorából kerülnek ki. Lehetnek lányok és fiuk egyaránt.

2. 1. Tulajdonságai

Nem elég jó gyereknek lenni ahhoz, hogy ministráns lehess. Szükséges, hogy legyen a szívedben vágy az Úr szolgálatára a hívek közösségben és a pap segítségére. Sokféle módon hívhat meg az Úr. Szívesen részt veszel a katekézisen, érdekel mindaz, ami ott elhangzik, buzgón imádkozol, örömed telik, hogy a templomban tevékenykedhetsz.

Számosan segíthetnek téged abban, hogy rátalálj az Úrhoz vezető útra. Hitoktatód, barátod, szüleid biztatása, stb. De ez önmagában mindig kevés. Kell a te személyes elkötelezettséged, amely nélkül nem lesz belőled jó ministráns. Hisz mindent Krisztusért teszel! Az ő kedvéért vagy pontos, figyelmes, szorgalmas.

Természetes, hogy nemcsak testben, hanem lélekben is felkészülsz a ministrálásra. Legyen tiszta a kezed, fésülködj meg és tisztítsd ki a cipődet. De a lelked is tiszta legyen! Ne feledd, az Úr asztalánál teljesítesz szolgálatot. Legyen ez a szolgálat ünnep számodra!

2. 2. Öltözete

Bizonyára számtalanszor tapasztaltad, hogy akik valamilyen sajátos feladatot látnak el, sajátos öltözetet is viselnek. Pl. ruházatukról felismerjük a pincéreket, a tűzoltókat, stb.

A liturgikus ünnepléseken a celebráns (püspök, pap, diakónus, vagy megbízott világi hívő) és a ministránsok (számos helyen az énekesek csoportja, az ún. szkóla) nem utcai ruhájukban, hanem sajátos öltözetükben végzik szolgálatukat. Az eltérő szolgálatokat a ruhák különbözősége is érzékeltetheti. A ministránsruha az istentisztelet fényét hivatott emelni.

Többféle ministráns ruhát ismerünk. Bármilyen is a ministráns ruhád, de mindig legyen gondod annak tisztaságára! Ministrálás után hajtsd össze, vagy akaszd fel és tedd a helyére! Így biztos rendben találod, amikor legközelebb szükséged lesz rá.

2. 3. „...új nemzedék..."

II. János Pál pápa a Nemzetközi Ministránstalálkozón 1995. augusztus 29-én többek közt ezeket mondotta: „...ti vagytok az evangéliumi üzenet hirdetőinek új nemzedéke..." Bizonyára meglepnek ezek a szavak. A Szentatya komoly küldetésről és feladatról beszél. A legszentebb ügyet kell szolgálnotok: az evangéliumot, az örömhírt nektek is hirdetnetek kell. A Szentatya ezt a mondatát még meg is magyarázza és részeire bontja azt a feladatot, amelyet nektek általánosságban itt megfogalmazott.

a) *„Krisztus oltáránál szolgáltok..."*. Amikor Isten népe összejön, minden tekintet templomaink középpontjára, az oltárra irányul. Hisz az oltár Urunk keresztje, ahonnan a szentségek származnak. Az oltár az Úr asztala, ahová meghívást nyert az Isten népe[1].

b) *„A ministránsok... segédkeznek..."*. A Szentatya ezt különleges szolgálatnak nevezi, mert a ministránsoknak fontos szerepe van abban, hogy a hívek közössége jól bekapcsolódhasson a szentmise ünneplésébe. Nem elég csak a lelki bekapcsolódás, hanem éppen az összeszedett és fegyelmezett részvételükkel a ministránsok a híveknek példát mutatnak.

c) *„Maguk is áldoznak..."*. A szentmise teljes ünnepléséhez hozzá tartozik az Úr asztalában való részesedés. Tehát a ministráns szolgálata akkor lesz teljes, ha ő maga is áldozik. Még hozzáfűzi a Szentatya, hogy ezzel Krisztus tanúja is lesz. Ez a tanúságtétel nemcsak a templomon kívül, hanem a templomban is kötelezi a ministránsokat.

2. 4. Ministránsavatás

Minden ministráns életében nagy esemény, amikor hosszabb felkészülés után ministránssá avatják. Ez szentmise keretében történik, amikor a homília nekik szól: feladatukról és szolgálatukról hallanak.

Szertartása:

A) **nevükön szólítja** egy nagy ministráns az avatandókat;

B) az **imádság** ilyen vagy hasonló szavakkal történjen:
Urunk, Jézus Krisztus! Egyházadban sokféle szolgálatra kapunk meghívást. Áldd ✝ meg, ezeket a ministránsokat, akiket meghívtál az oltárnál való szolgálatra. Legyenek hűségesek, szorgalmasak, felkészültek, hogy mindnyájunk örömére végezzék feladatukat. Életükkel pedig tanúskodjanak arról, hogy napról-napra közel vannak hozzád és találkoznak veled. Aki élsz és uralkodol, mindörökkön örökké. Ámen.

C) **ministránsruhák**, vagy más jelvény átadása.

1 Vö.: KEK, 1182. pont.

3. A LITURGIKUS ÜNNEPLÉS

Az ünnep és az ünneplés hozzá tartozik emberi életünkhöz. Ilyenkor gondosan kiválasztják az ünneplés helyét, fontosnak tartják a megfelelő öltözéket és az eseményhez méltó tárgyakat vagy eszközöket használnak.

Számunkra, akik Isten népének közösségében élünk, fontos, hogy ünnepléseink, melyeket hívő közösségünk tart az Úr Krisztushoz méltó körülmények közt történjen.

3. 1. Az ünneplés helye

Az első keresztények – templom hiányában – ünnepléseiket házakban (vö. Ap Csel 2,42–47) végezték. Ma templomaink és kápolnáink ünnepléseink rendszeres helyei.

A templom két részre oszlik: az **oltártérben** (a II. Vatikáni Zsinat előtt szentély, ma inkább presbitérium) található az oltár gyertyatartókkal és díszítéssel, a papi szék, az ambó (felolvasó állvány), az oltárkereszt (felfüggesztve vagy az oltárra helyezve), asztalka és a segédkezők, ministránsok ülőhelye. A hívek a templomhajóban foglalnak helyet. Itt szokták elhelyezni alkalmas helyen a gyóntatószéket és a keresztkutat.

A templom falain látható sok templomban a keresztút, és a felszentelt templomban 12 kereszt jelzi azt a helyet, ahol a szentelő püspök a templomot krizmával megkente.

A templomban kiemelt helyet kell elfoglalnia a **tabernákulumnak** (oltárszekrénynek), az Oltáriszentség őrzési helyének. Lényeges szempont: a templom minden helyéről jól látható legyen.

NB.! Idegenforgalmilag forgalmas helyeknél olyan helyre kell helyezni, ahol az imádkozni szándékozók mindig lehetőséget találnak erre.

Az ünneplésnek rendkívüli helyei is vannak. Pl. betegszobában, intézetekben, ahol nincs kápolna, stb. Ilyenkor is méltó körülményeket kell biztosítani.

3. 2. Tevékeny részvételünk

Életünkben a jelek és a szimbólumok fontos szerepet töltenek be. Mivel az ember egyszerre szellemi és testi lény is, a szellemi valóságokat anyagi valóságokkal fejezi ki. Mivel az ember közösségi lény és másokkal kapcsolatot akar találni, ezért fontos szerepet töltenek be életében a nyelv, a gesztusok és a cselekedetek.

A liturgia, amely az Istennel való kapcsolatunkat szolgálja, a lelki értékek kifejezésére használja a beszédet, a különböző jeleket, és a szimbólumokat. Vannak olyan egyezményes jelek, amelyek jelentését magyarázni sem kell. Pl. a felállás a tisztelet és a megbecsülés kifejezése. Sőt maga Jézus is választott bizonyos jeleket, amelyek által lelki adományokat ad az embernek. Ilyenek a szentségeknek a jelei, amelyek a különböző kegyelmeket közlik és Jézussal még szorosabbá és szebbé teszik kapcsolatunkat.

a) A liturgiában használt legfontosabb **MAGATARTÁSI FORMÁK:**

1) ha csendben vagyunk, nemcsak annyit jelent, hogy nem beszélünk. Hallgatunk, amikor lelkiismeretünket megvizsgáljuk, vagy megfogalmazzuk egyéni kéréseinket, vagy elgondolkodunk az Isten igéjének tanításán, vagy hálát adunk az Úrral való találkozás után.
2) ha felállunk, kifejezzük tiszteletünket, örömünket és különösen is figyelünk arra az eseményre, ami szemünk előtt történik.
3) ha leülünk figyelünk a felolvasóra, aki vagy az Isten igéjét, vagy a hozzáfűzött tanítást mondja el. A mi feladatunk, hogy mindezt magunkba fogadjuk és javunkra fordítsuk.
4) ha letérdelünk kifejezzük Isten előtti kicsinységünket, imádásunkat. Ezért letérdelünk, ha a bűnbocsánat szentségéhez járulunk, vagy imádjuk a köztünk megjelent Urat a szentmisében.
5) ha leborulunk, átéljük a teljes megsemmisülést és kiszolgáltatottságot. Ezért teszi ezt a pap nagypénteki liturgia kezdetén, vagy a diakónus, pap és püspökszentelésnél a Mindenszentek litániája alatt.
6) ha vonulunk, megyünk az Úr színe elé a templomba, de életünk múlásával is vonulunk az Úr felé a végső találkozásra.

b) A liturgiában használt legfontosabb **GESZTUSOK:**

1) ha keresztet vetünk, megvalljuk Krisztushoz való tartozásunkat, de megvalljuk hitünk legmélyebb titkát, a Szentháromság titkát.
2) ha kis keresztet rajzolunk a homlokunkra, ajkunkra és szívünkre, megvalljuk hogy az evangélium irányítja gondolatainkat, szavainkat és tetteinket.
3) ha kezünket összetesszük, kifejezzük, hogy imádságunkkal az Istenhez emeljük lelkünket és benne megnyugszunk.
4) ha térdet hajtunk, kifejezzük imádásunkat és hódolatunkat. Ezért a templomba való belépéskor így köszöntjük az Urat.
5) ha meghajlunk, kifejezzük bűnbánatunkat, tiszteletünket és hódolatunkat.
6) ha mellünket megütjük, kifejezzük bűnösségünk tudatát és bánatunkat.

7) ha kézrátételt használ az Egyház, kifejezésre juttatja az isteni kegyelem közvetítését és Isten áldását.
8) ha a pap megcsókolja az oltárt, kifejezi tiszteletét Krisztus iránt, akinek keresztáldozata lesz jelenvalóvá az Eukarisztia ünneplése alatt.
9) ha kezet nyújtunk egymásnak, kifejezzük összetartozásunkat és testvéri kibékülésünket, mielőtt Krisztus asztalához járulunk.

c) A liturgiában használt legfontosabb **KIFEJEZÉSEK:**

1) a hívő közösség számtalan alkalommal egyetlen szóval fejezi ki hitét, örömét vagy köszöntését. Ilyenek: Ámen = úgy van; Alleluja = dicsérjétek az Urat; Hozsanna = éljen, áldott;
2) párbeszéd a celebráns és a hívek közössége között. A felszólításra a hívek rögtön kifejezik készségüket az Isten dicséretére. Ilyenek: Az Úr legyen veletek! És a te lelkeddel. Emeljük fel szívünket! Felemeltük az Úrhoz.
3) dicsőítések vagy doxológiák az Istent dicsőítik csodálatos tetteiért. Ilyenek: Dicsőség az Atyának...; Dicsőség a magasságban Istennek...; Őáltala, övele és őbenne....
4) litániás válaszok, amelyek a keresztény ókorban szokásban voltak, ma kissé egyszerűbb módon. Ilyenek: Uram irgalmazz; Kérünk téged, hallgass meg minket.
5) a hitvallás az Isten igéjére adott válasz, amelyet mindig felállva, közösen mondunk.

3. 3. Az ünnepek rangja

Jelentőségüknél fogva az egyes liturgikus napok különböző ünnepélyességet mutatnak. Ennek megfelelően a szentmise részei jelzik az ünnep rangját. Az alábbi táblázat segít ebben:

Név	Dicsőség	Olvasmány	Válaszos zsoltár	Szentlecke	Alleluja vers	Hitvallás	Prefáció
Főünnep	x	x	x	x	x	x	saját
Vasárnap	x	x	x	x	x	x	saját
Ünnep	x	vagy	x	vagy	x		saját v. közös
*Emléknap**		vagy	x	vagy	x		közös
Köznap		vagy	x	vagy	x		közös

* az emléknap lehet kötelező vagy szabadon választható (fakultatív). A kötelező esetében az emléknap szentjéről kell a misét végezni, míg a fakultatív esetében választani lehet a szentről, vagy alkalmi vagy köznapi miseszövegek között.

3. 4. A liturgikus öltözetek

Az istentiszteleten az eltérő szolgálatokat a ruhák különbözősége is érzékelteti.

A **1. A szentmisénél** használt ruhák:

- a PAP vagy koncelebrálók ruhái: vállkendő, miseing (alba), cingulum (fehér színű öv), stóla a miseruhával; koncelebrálás esetén koncelebrációs stóla, esetleg miseruha.
- DIAKÓNUS ruhái: a miseing fölé, maga előtt bal válláról stóla és a dalmatika;
- MINISTRÁNSOK ruhái: helyi használatban lévő ministráns ruhák.

2. Más alkalmakkor használt ruhák:

- a PAP öltözéke: reverenda, karing (ezek helyett koncelebrációs alba), stóla, palást, esetleg birétum (papi sapka), vélum (díszes válltakaró), melyet a pap a vállára terít, amikor az Oltárszentséget körmenetben viszi, vagy szentségi áldást ad.

3. A szentmisét vagy más szertartást végző PÜSPÖK az előbb szerepelt ruhákon kívül gyűrűt és kis viola (bíboros és érsek pirosat)sapkát, püspöksüveget (mitra) és pásztorbotot (baculum) használ. Az érsek a miseruha fölé palliumot (fehér gyapjúból készült keskeny szövetcsík, amely a nyakat gallérként veszi körül, elől és hátul kis lelógó szárral) vesz fel.

4. Világi LELKIPÁSZTORI KISEGÍTŐK sajátos ruhája a kabátszerű alba, nyakukban kis fakereszt.

B A szentmisén használt stóla, miseruha és a más alkalmakkor használt palást az időszaknak, ünnepnek megfelelően **más színű** is lehet. Itt a színeknek is jelentőségük van:

Fehér (arany): a dicsőséget jelenti. Ezért a karácsonyi és húsvéti időben, Jézus, Mária és a nem vértanú szentek ünnepein használjuk.

Piros (arany): a megváltás, a vértanúság színe. Virágvasárnap, nagypéntek, pünkösd, az Úr szenvedésének ünnepei, valamint a vértanúk ünnepeinek liturgikus színe.

Zöld (arany): az évközi idő vasárnapjainak és hétköznapjainak színe.

Viola: a bűnbánat színe. Ezért advent, nagyböjt idején, számos helyen a gyászmiséken is violát használnak a fekete helyett.

Fekete: a gyász kifejező színe. Temetéseken és gyászmiséken használja az Egyház.

Rózsaszín: a viola színt helyettesítheti advent 3. és nagyböjt 4. vasárnapján.

Kék: egyes helyeken még ma is szokásban van Szűz Mária ünnepein e szín használata.

Liturgikus öltözetek

Felső sor: 1. Ókori miseruha: alba és kazula; 2. Római miseruha: alba zsinórcingulummal, miseruhával; 3. Modern miseruha: zárt nyakú alba bő kazulával; 4. Modern miseruha alba, kazula és kívül hordott stóla. Középső sor: 1–2: Palást háta és elölről; 3. Diakónus öltözete albában bal vállra helyezett stólával; 4. Diakónus dalmatikában. Alsó sor: Ministránsruhák.

3. 5. A liturgikus felszerelések

Áldoztató kehely (ciborium) vagy tál: a hívek részére a szentmise után ebben őrzik az Oltáriszentséget, hogy misén kívül is lehessen áldoztatni.

Áldoztató tálca: a hívek áldozásakor a ministránsok tartják az áldozó ajka vagy a keze alá, hogy az Oltáriszentség apró morzsái ne hulljanak a földre.

Ámpolna (kancsó): a szentmiséhez szükséges vizet és bort viszik bennük az oltárhoz.

Betegáldoztató pyxis: kerek, nemes fémből készült kis szelence, amelybe a betegek áldoztatásához szükséges Oltáriszentséget helyezik.

Csengő: többféle formája ismeretes: lehet kolomp, egy vagy több apróbb harangocskából álló, amely a híveket figyelmezteti a letérdelésre Úrfelmutatáskor, vagy az áldoztatás kezdetekor. A fali csengő a szentmise vagy más egyéb szertartás kezdetét jelzi.

Füstölő (turibulum) és tömjéntartó (navicula): a füstölőben lévő parázsra a tömjéntartóból tesznek tömjént.

Gyertya: a hit szimbóluma. Ezért kapja kezébe az új keresztény az égő gyertyát, hogy élete példájával világítson az emberek előtt. Az oltáron található egy, vagy kettő; ugyancsak az ünnepélyes bevonuláskor vagy evangélium olvasásához az akolitusok visznek egy-egy gyertyát.

Kehely: a szentmisénél használjuk a három részből álló edényt. Talpon álló, a szárán egy gombbal és tetején a csészéje. Mindig nemes fémből készítik, a belseje aranyozva. Sokszor csodálatos műremekek. Pl. Esztergomban az ún. Suki kehely.

Kehelytörlő kendő (purificatorium): a kehely felszereléséhez tartozik, ezzel törli szárazra áldozás után a miséző vagy a diakónus.

Kendőcske: kézmosásnál ebbe törli meg a kezét a miséző pap.

Kereszt: megváltásunk jele. Az oltáron vagy közvetlenül mellette talpon álló kereszt a feszület. Körmenet élén hosszabb nyéllel készült keresztet visznek.

Korporale: az oltárra helyezett, finom anyagból készült terítő, amelyre a mise alatt a kelyhet és a paténát helyezi a pap.

Misekönyv: az oltáron elhelyezett könyvben találhatók mindazok a miseszövegek, amelyeket az oltárnál végez a miséző. Ambónál a II. kötet, amely csak a misék bevonulási énekét, a könyörgéseket és az Ige liturgiájának állandó szövegeit tartalmazza.

Misekönyvtartó: kis könyvállvány, amelyre a misekönyvet helyezik az oltáron.

Olajszelencék: kerek, nemes fémből készült, üvegbetéttel ellátott kerek edények. A betegek olaját [jelzése: I(nfirmorum=betegek)], a keresztelendők olaját [jelzése: O(leum catecumenorum)], és a krizmát [jelzése: C(hrysma)] őrzik bennük.

Oltárterítő: az oltár méretéhez alkalmazkodó, nemes anyagból készült terítő, amely az oltár letakarására szolgál az Úr iránti tiszteletből.

Olvasmányos könyv: a szentmise olvasmányait tartalmazza. A, B, C évre, a Szentek ünnepeire, a hétköznapokra és a különböző alkalmakra szóló könyveket használunk.

Palla: négyzet alakú, finom fehér vagy hímzett anyaggal borított kemény lap, amellyel a miséző a kelyhet fedi le.

Paténa: a miséző kehely tartozéka. Kerek tányérka, kissé bemélyedve középen, melybe a miséhez szükséges nagyostyát teszik.

Szentségmutató (monstrancia): talpas, felső részében átlátszó üveg ablakkal ostyaház van. Benne található a holdacska (lunula), amelybe az Oltáriszentséget teszik. Körmenetek vagy szentségimádás alkalmával használjuk.

Szentségtartó (custodia): a szentségmutatóba helyezendő nagyostyát ebben a kis talpas ostyatartóban őrzik a tabernákulumban.

Szenteltvíz hintő: a hívek vagy különböző szentelendő tárgyak meghintésére való. A templomban díszesebb tartóhoz tartozik a hintő, míg praktikus okokból (főleg szállítás végett) egyszerű tartóba csavarható bele.

Tömjén: finom, keleti eredetű illatszer, melyet parázsra szórnak. A tiszteletnek, imádásnak és az Istenhez való lelki felemelkedés jele.

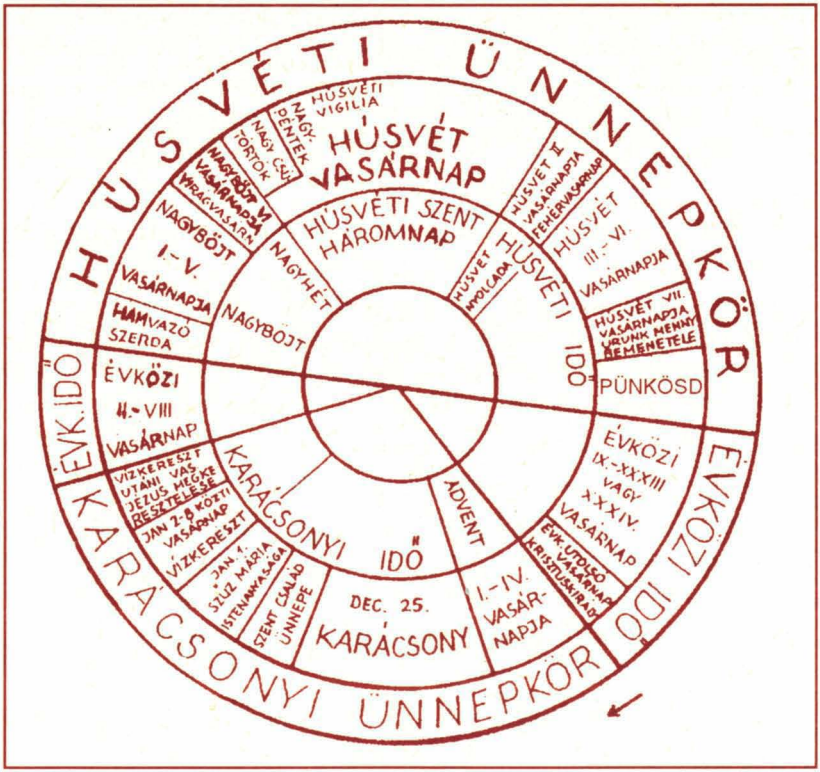

Liturgikus év

II. ÜNNEPLÉSÜNK A LITURGIKUS ÉVEN ÁT

A liturgikus év különbözik a polgári naptári évtől. Adventtől a következő adventig tartó idő, amelyben az Egyház újra felidézi előttünk Krisztus Urunk életét és egész megváltói művét, amely elvezet bennünket a Vele való személyes találkozásig.

1. AZ ÜDVÖSSÉG TÖRTÉNETÉTŐL A LITURGIKUS ÉVIG

A IV. eukarisztikus imában összefoglalva megtaláljuk az üdvösség történetének legfőbb eseményeit. Az Isten szándéka, hogy teremtményeit áldásával árassza el és boldogítsa világossága-fénye által. Ezért teremti a maga képmására az embert és gondjára bízza az egész világot. Az engedetlenség által elvesztette az ember Isten barátságát, aki nem hagyta őt a halál hatalmában. Szövetséget ajánlott az embereknek és a próféták tanításával vigasztalta, hogy várják az üdvösséget. Az idők teljességében úgy teljesítette az Atya üdvözítő akaratát, hogy Üdvözítőt küldött nekünk: egyszülött Fiát, aki halálra adta önmagát, feltámadásával legyőzte a halált és újjáteremtette az életet.

Az üdvösség történetének legnagyobb eseménye Urunk szenvedése, kereszthalála és dicsőséges feltámadása volt. Ennek előkészítése történt az Ószövetségben, majd a megtörténte után az Úr elküldte a Szentlelket, hogy a megszentelés műve megvalósuljon.

Már az apostolok is ünnepelték Urunk húsvéti misztériumát. Mivel az Úr feltámadása a hét első napján történt, ezért ezt a napot hamarosan az Úr napjának nevezték és minden héten megünnepelték. Engedelmeskedtek az utolsó vacsorán adott parancsának, és az ő „emlékezetére" cselekedvén közösen imádkoztak, és a kenyértörést pedig házanként végezték (vö. Ap Csel 2,42–47). Így az első időszakban vasárnap – a teljes húsvéti misztérium – ünneplése történt.

2. A LITURGIKUS ÉV FOGALMA ÉS KIALAKULÁSA

Az üdvösség történetének egyes eseményeire nemcsak *szent megemlékezéssel* gondolunk, hanem a liturgia által az események jelenvalóvá lesznek és így lehetőség nyílik a Krisztussal való *kegyelmi találkozásra.* Ezzel valósul meg a liturgikus év hármas célja: az emlékezés, az átélés és a kegyelmi kiáradás.

Már az Ószövetségben is megünnepelték az üdvösségtörténet egyes eseményeit liturgikus keretben a különböző naptári időszakokban. A keresztények is ezt tették és a számukra legfontosabb eseményt, Krisztus feltámadását ünnepelték, amikor „a hét első napján összegyűltek a kenyértörésre" (Ap Csel 20,37), vagyis vasárnaponként a szentmisére.

A 2. században az Úr feltámadásának heti ünneplése mellett megkezdődött az évente egy alkalommal, a tavaszi holdtölte utáni vasárnapon a húsvét ünneplése. Előtte egy böjti napot tartottak.

A 4. században azonban már az evangélisták leírásai alapján megünnepelték a virágvasárnapot és a szenvedés eseményeit, három napra elosztva: nagycsütörtök – nagypéntek – nagyszombat – húsvéti vigília.

Az 5. században a liturgikus év szinte teljes egészében kibontakozott. A húsvét ünnepét megelőzte a negyvennapos nagyböjt, amely elsősorban nem bűnbánati idő, hanem a keresztelendők felkészülési ideje volt a húsvéti vigíliára.

A karácsony liturgikus ünneplése is ebben a században rögzült, bár az előző századokban is vannak nyomai keleten és nyugaton egyaránt. Nyugaton december 25-e, Urunk testszerinti születésének ünnepe, négyhetes előkészülettel (advent). Keleten január 6-án, az Úr Isten-voltának kinyilvánítása, negyven napi előkészülettel. Később mindkét ünnep ismertté vált keleten és nyugaton is.

Dr. Radó Polikárp írja (1933): „Húsvét és karácsony kristályosodási pontok voltak, amelyek köré ünnepek és előkészületi idők csoportosultak" az évszázadok folyamán.

3. A KARÁCSONYI IDŐSZAK

Advent első vasárnapjától Urunk megkeresztelkedésének ünnepéig tartó időszak.

3. 1. Az advent

3. 1. *1. Története és tanítása*

Eredetét nem tudjuk pontosan megállapítani, mert az egyes egyházakban különböző volt a gyakorlat. A jellege is kettős: megemlékezés Urunk első eljöveteléről, de ugyanakkor Krisztus történelem-végi, második eljövetelének várása is.

Négy adventi vasárnap van. A szentírási olvasmányok az egyes vasárnapokon a következő témákról szólnak: éberség Krisztus várásában (1. vasárnap), megtérésre való felszólítás Keresztelő János prédikációja által (2. vasárnap), az Előfutár tanúságtétele (3. vasárnap) és Jézus születésének hírüladása (4. vasárnap).

Advent idején templomainkban **hajnali** (Roráté) misét tartanak. Régen az adventi hétköznapokon hajnalban a Szűzanya tiszteletére végezték a misét. Ez a mise a „Roráté coeli desuper" (Harmatozzatok egek onnan felülről) szavakkal kezdődött. Ma adventi köznapi szentmisét végzünk, melynek szövege minden nap más.

Advent idejét két részre osztjuk, amit nagyon jól kifejez a két adventi prefáció is. Az első rész (december 17-ig) **a várakozásról és a készenlétről szól:** *„Ő első eljövetelekor magát megalázva testet öltött, teljesítette a kezdettől fogva neki rendelt küldetést, és megnyitotta számunkra az örök üdvösség útját";*

A második már közvetlenül a **karácsonyi készületre** hívja fel figyelmünket: *„Őt előre hirdette a próféták szózata, és kimondhatatlan szeretettel hordozta a Szűzanya, az ő közeledtét jelezte Keresztelő János, majd bizonyságot tett arról, hogy már hozzánk érkezett".*

3. 1. *2. A miniszránsok szolgálata*

A miniszránsok az adventi időt a maguk számára is komoly készületi időnek tartják. Ezért sokan minden adventi reggelen – ha van náluk hajnali mise – részt vesznek a szentmisén, miniszrálnak és erre felhívják a gyerekek és felnőttek figyelmét egyaránt.

Számos helyen – családi otthonban és templomban – szokás az **adventi koszorú** készítése és az adventi vasárnapokon egy-egy gyertya meggyújtása. Ilyen alkalommal felolvasnak a Szentírásból (esetleg nem a folyamatban lévő liturgikus év adventi vasárnapjainak evangéliumát, vagy a hétköznapi szakaszokból), énekelnek és összeállítanak egy kis szertartást. Ebben a ministránsok jó példával járhatnak elől.

Ugyancsak szép szokás a betlehemezés, a végzett jótettek összegyűjtése kis papírból készült ruha hajtogatásával, vagy papírból kivágott karácsonyfa feldíszítése a jótettekkel, egyedülálló idősek megajándékozása, stb. Sok helyen karácsonyi játékot tartanak a templomban.

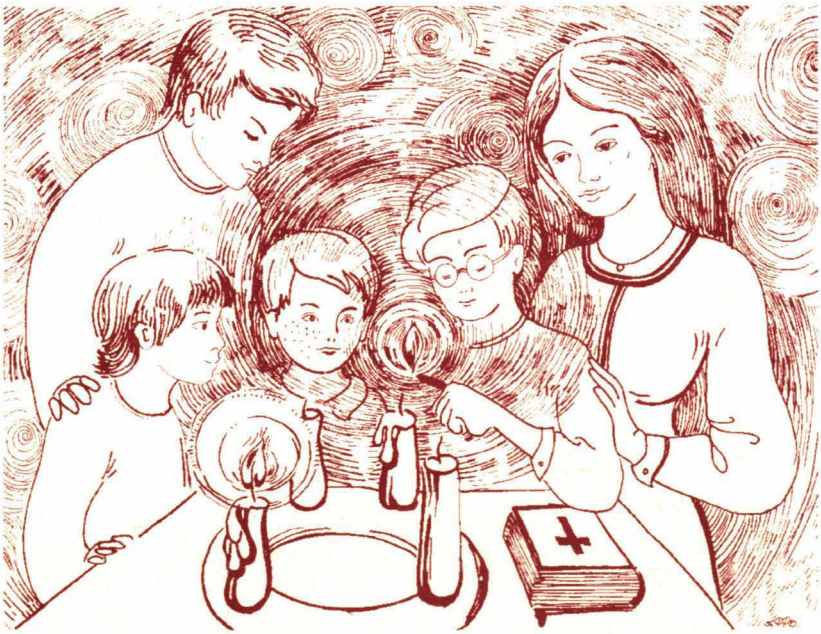

Az adventi koszorú meggyújtása a családi otthonban

3. 2. A karácsonyi idő

A karácsonyi idő karácsony első vecsernyéjétől Urunk megkeresztelkedésének vasárnapjáig tart.

3. 2. *1. Karácsony*

Karácsony napján Urunk születésének ünnepét tartjuk. Az **éjféli mise** az Úr megszületésének hírüladását mondja el, a **pásztorok miséje** a pásztorok köszöntését, míg az ünnepi mise bemutatja nekünk az Istenembert János evangéliumának prológusa szerint. Karácsony megtartását a Római kalendáriumban 354-ben megtaláljuk. Valószínűleg már húsz évvel korábban megünnepelték a pogányok „Legyőzhetetlen Nap" ünnepét Krisztus születésének ünnepeként, hisz számukra Krisztus volt a „legyőzhetetlen".

Nagy szent Leó pápa (440-461) idejében karácsony napján csak a Szent Péter bazilikában volt egyetlen mise. Az éjféli mise akkor vált szokássá, amikor a római Maria Maggiore bazilikába Jézus jászolát helyezték el (ma is ott látható). Karácsony hajnalán a pápa a Szent Anasztazisz templomba ment misét mondani a bizánci vértanúk évfordulója alkalmából. Nagy szent Gergely pápa (590-604) idejében már mind a három szentmisét elvégezték az Örök Városban.

Az ünnep tartalmát a legszebben a karácsonyi prefációk foglalják össze:

„Az Ige megtestesülésének titka által ***dicsőséged új fénye*** *ragyogott föl nekünk"* (1. prefáció);

„Világrájöttének most ünnepelt szent titka révén ***láthatóan*** *megjelent köztünk a láthatatlan, élő Isten"* (2. prefáció);

„Az idő kezdete előtt született, mégis ***időbeli létezést*** *vállalt"* (2. prefáció) *„…mienk lett örök és boldog élete"* (3. prefáció).

3. 2. *2. Vízkereszt*

A keleti egyház ezen a napon Jézus megkeresztelkedését állította előtérbe a kánai menyegzővel együtt. Nagy szent Leó pápa „epiphania"-nak (az Úr megjelenésének) nevezi e napot és nyolc homíliában beszél a bölcsek látogatásáról. Ezt a mai napig így ünnepli a nyugati egyház. A szentmise olvasmányai a bölcsek imádásában a népek hódolatát írják le (olvasmány), és minden népnek hirdetik az örömhírt (szentlecke, zsoltárok).

Jézus megkeresztelkedéséről és a kánai menyegzőről csak a zsolozsmában emlékezik meg ezen a napon a nyugati egyház. Vízkereszt utáni vasárna-

pon Jézus megkeresztelkedésének ünneplésével fejeződik be a karácsonyi idő.

A prefáció tanítása az ünnepről:

*„Te Krisztusban ma **kinyilatkoztattad** a nemzeteknek **üdvösségünk titkát,** hogy világosság áradjon rájuk, és amikor Fiad halandó testünkben megjelent, halhatatlanságának fényével újjá alkottál minket".*

3. 2. *3. A ministránsok szolgálata*

A templomban vízszentelésnél, valamint a házak, otthonok megáldásánál lehetséges a liturgikus szolgálat.

4. A HÚSVÉTI MISZTÉRIUM ÜNNEPLÉSE

A liturgikus év csúcspontja az Úr szenvedésének, kereszthalálának és feltámadásának húsvéti szent háromnapja. Erre az ünneplésre a nagyböjti liturgia hangolja rá a keresztségre készülőket épp úgy, mint a hívőket is, akik visszaemlékeznek keresztségükre és bűnbánatot tartanak. A húsvéti időt – húsvétvasárnaptól pünkösdvasárnapig – ujjongó örömben üli az Egyház, boldog „Alleluja"-t énekelve a feltámadt Krisztusnak.

4. 1. A nagyböjti idő

4. 1. *1. Hamvazószerdától virágvasárnapig*

Az első három század üldöztetései között az Egyház szó szerint a föld alá kényszerült. Nagy Konstantin türelmi rendelete után azonban módjában állt, hogy az Úr negyvennapos böjtölésének mintájára kialakítsa a negyvennapos előkészületi időt. A hangsúly akkoriban a keresztség szentségére való előkészületen és annak a húsvéttal való kapcsolatán volt. A későbbi századokban a felnőtt keresztelések elmaradása miatt elveszítette ezt a jellegét és átalakult a bűnbánattartás és a böjtölés idejévé. A nagyböjt kezdőnapja először vasárnap volt, de mivel az őskeresztények vasárnap nem böjtöltek, ezért a 7. századtól néhány nappal korábban, szerdán kezdték a nagyböjti időt. A „hamvazó" melléknevet azért kapta ez a nap, mert a vezeklőruhák megáldásakor a bűnbánók hamuval hintették meg magukat. Ez a gyakorlat – a hamvazás – mindmáig megmaradt.

A nagyböjt kezdete: hamvazószerda. Hamvazás

A vasárnapi szentírási olvasmányok az „A" évben a keresztség szentségével kapcsolatosak, vagyis a keresztelésre való felkészülés idejét idézik (szamariai asszony, a vakonszületett meggyógyítása és Lázár feltámasztása).

A „B" évben Krisztus személye és a megváltás áll középpontban („bontsátok le ezt a templomot…"; „fel fogják emelni az Emberfiát"; „ha a búzaszem nem hull a földbe").

A „C" évben az egyéni megtérés szükségessége a fő gondolat. Ezért olvassuk a terméketlen fügefáról, a tékozló fiúról és a házasságtörő asszonyról szóló példabeszédeket.

A nagyböjti és Urunk szenvedéséről szóló prefációk nagyon sok gondolatot tartalmaznak. Az „A" év vasárnapjai az evangélium gondolatai térnek vissza, míg a többi prefáció a nagyböjti idő lelki jelentéséről szól:

„Kegyesen megadod hívő népednek, hogy évről évre a ***megtisztult lélek*** *örömével várják Húsvét szent titkának ünnepét: most többet imádkozzanak, buzgóbban gyakorolják az irgalmasság tetteit, s az újjászületés szentségei által az istengyermekség teljességére jussanak".* (Nagyböjti I. prefáció)

Hamvazószerda:

Előkészítendő:
viola miseruha; tálca a hamuval;
szenteltvíz; kézmosó edény.

A szentmise menete: Bevonulás a szokott módon. A homília után történik az ünnepi misén a hamu megáldása és szenteltvízzel való meghintése. A hívek hamvazása után kézmosás, majd a szokott rendben folytatódik a mise. A többi szentmisén a helyi szokások szerint van a hamvazás.

Nagyböjt 5. vasárnapja:

E vasárnap régi neve: Feketevasárnap. Ekkor számos templomban még ma is szokás viola vagy fekete lepellel letakarni a feszületeket.

Nagyböjt péntekjein a keresztutat egyszerű ájtatosságként vagy ünnepélyesen lehet végezni. A ministránsok tennivalóit a keresztutat vezető személy határozza meg.

A nagyböjt 6. vasárnapján, virágvasárnap kezdődik a nagyhét. Urunk messiási bevonulását már a 4. század végén nagy ünnepélyességgel tartották Jeruzsálemben. Az Olajfák hegyén gyűltek össze a keresztények, majd szentírási szakaszok olvasása után körmenetben kisérték végig a városon a püspököt. A gyermekek olajfa és pálmaágakat vittek. Ez a szertartás a 8. században került át nyugatra.

Rómában már Nagy szent Leó pápa idejében Jézus szenvedése állt a liturgia középpontjában. A századok folyamán a két ünneplés összekapcsolódott. Ezért a mai liturgiában az ünnepi mise előtt van a barkaszentelés, és az evangélium helyén Jézus szenvedéstörténete a liturgikus éveknek megfelelően szent Máté („A"), szent Márk („B") és szent Lukács („C") könyvéből.

Nagycsütörtök hajnalán volt a nyilvános bűnbánatot tartók visszavétele az Egyház közösségébe, de szokás volt a krizmaszentelési mise is, amely ma is megvan. A püspöki székesegyházakban ezen a napon az egyházmegye papsága együtt misézik püspökével. A krizma, a keresztelendők és a betegek olajának megáldásán kívül a papság megújítja papi ígéretét, amelyet az egyházi rend szentségének felvételekor tett.

Virágvasárnap:

Előkészítendő:
piros miseruha; misekönyv; körmeneti kereszt; szenteltvíz, két gyertya az akolitusok részére; füstölő és tömjén, barkaág minden résztvevő kezében;

A szentmise menete: Felvonulás a barkaszentelés helyére. A pap bevezetője után könyörgés következik, majd tömjénbetétel, szenteltvízhintés, füstölés, az evangélium éneklése és végül a körmenet indítása. A körmenet élén a két füstölős halad. A hívek barkával a kezükben vonulnak be a szentmisére.

Az oltárhoz érve mindenki a helyére megy. A passió alatt, Jézus halálának említésénél mindenki letérdel és csendben imádkozik.

4. 1. *3. A húsvéti szent három nap*

A húsvét az Ószövetségben családi és templomi ünnep volt. Fiatal bárányt áldoztak fel és a kovásztalan kenyér ünnepe is beleszövődött. Az Egyiptomból való szabadulásra emlékeztek ekkor. Jézus ezt a vacsorát használta fel arra, hogy az Újszövetség áldozatát megalapítsa. Apostolaira bízta annak végzését, mely keresztáldozatában nyerte el teljes értelmét.

Nagycsütörtök:

Az esti szentmisén lehetőség van a lábmosás szertartására. A szentmise után az Oltáriszentséget a pap átviszi ideiglenes őrzési helyére, majd oltárfosztás és az éjszakai virrasztás következik.

Előkészítendő:
fehér miseruha; vélum; két gyertyatartó gyertyával (akolitus); füstölő és tömjén; csengő, kereplő; 12 ülőhely a lábmosáshoz; lábmosáshoz víz, tál, kendő.

A szentmise menete: a szokott rendben történik az oltárhoz vonulás.
A „Dicsőség a magasságban" ének alatt a csengőket és a harangokat meg kell szólaltatni.
Ha a lábmosás szertartását is végzik, a homília után a ministránsok segítenek a papnak a miseruha levételében, kendőt nyújtanak neki, kezébe adják a vizes kancsót, a törlőkendőt és tartják a tálat. Így kísérik, amíg megmossa a 12 hívő lábát. A szertartás végén a papnak kézmosáshoz kell vinni a tálcát, a vizet és a kendőt.
Úrfelmutatáskor a kereplőket kell megszólaltatni. Áldoztatás után az oltáron hagyják az Oltáriszentséget. A könyörgés végeztével két ministráns hozza a füstölőt és a tömjént, egy másik a pap vállára helyezi a vélumot. Ezután körmenetben viszik az Oltáriszentséget az őrzési helyére. Onnan visszatérve következik az oltárfosztás: a pap a ministránsok kezébe adja az oltáron használt eszközöket.

A ministránsok vegyenek részt az éjszakai szentségimádáson. Ezen az estén olvassuk és elmélkedjük át a Jn 13-17. fejezeteket.

Nagypéntek:

Története és szertartása:

A nagypénteki szertartás elemeit már a 4. században élt Aeteria zarándoknő is leírja jeruzsálemi útinaplójában. Jeruzsálemben e napon imádkozva vonultak az utolsó vacsora termétől a Kálváriáig, ahol a püspök tiszteletadásra felmutatta a népnek a szent kereszt ereklyéjét. Utána szentírási részleteket olvastak fel és a papság kisebb csoportoknak mondott beszédet. Rómában a 7. századtól kezdve olvasták János evangéliumából Jézus szenvedéstörténetét. A 8. században a pápa tömjénezővel a kezében haladt a szent kereszt ereklyéje előtt, majd a kereszthódolat után igeliturgia következett. Szentáldozás nem volt, a 13. századtól a szertartást végző pap áldozott, más nem.

Nagypéntek nem a gyásznak és sírásnak, hanem az Úr keresztáldozatának, a megváltásnak a napja.

Nagypéntek: Íme, Jézus keresztjének drága áldott fája...

Előkészítendő:
piros miseruha; oltárterítő; négy gyertyatartó gyertyával; liturgikus könyvek; kézmosáshoz tálca és víz; vélum; violaszínű lepellel letakart feszület.

A szentmise menete: Bevonulás az oltárhoz, ahol a pap leborul az oltárlépcsőre, a többiek letérdelnek. Rövid idő után mindnyájan felállnak és a helyükre mennek.

1. Igeliturgia – Az olvasmányok és a passió eléneklése. Jézus halálának említésekor mindenki letérdel.

2. Hódolat a szent kereszt előtt – Két akolitus kíséretében behozzák a letakart feszületet. A pap lebontja a lila leplet a keresztről és közben énekli: Íme, Jézus keresztjének drága áldott fája: ezen függ az egész világ váltságdíja, és üdvünket őáltala nyertük.

Hívek válasza: Jöjjetek, hívek, hódoljunk és buzgó szívből mind imádjuk. Először a pap hódol a kereszt előtt, majd a ministránsok és a hívek a helyi szokás szerint. A hódolat végeztével a keresztet elhelyezik a két égő gyertya között az erre kijelölt helyen.

3. A szentáldozás – Két gyertyavivő ministráns kíséretében az őrzési helyről elhozzák az Oltáriszentséget. Ezalatt az oltárt leterítik, és ráteszik a könyvtartót a könyvvel, a kézmosó edényt és a tálcát. Az oltárhoz érkező két akolitus a gyertyáját az oltárra helyezi. Áldoztatás a szokott módon, majd visszaviszik az Oltáriszentséget az őrzési helyére.

Sok helyen szokás szentsír állítása, amely egyben az Oltáriszentség őrzési helye is.

Nagypénteken a templomban vagy a kálvárián keresztutat végeznek a hívek délután 3 óra körül. Ezen a napon hústilalom és szigorú böjt van.

Nagyszombat:

Az Egyház Urunk sírjánál időzik, szenvedéséről és haláláról elmélkedik. Az oltár minden felszerelésétől megfosztva áll. E nap nincs szentmise, és az Eukarisztiát is csak a haldoklóknak osztják ki. A sírban pihenő Krisztus tiszteletére semmiféle szertartás sincs. Régen e nap reggelén hívták össze a katekumeneket (hittanulókat) az utolsó oktatásra és a keresztség előtti szertartásokra (fülek megnyitása, megkenés a katekumenek olajával, ellentmondás a gonosz léleknek és a hitvallás letétele). Ez nem mindenütt volt egyforma.

Húsvéti vigília:

„Valamennyi szent vigília szülőanyja" – állítja erről az éjszakáról Szent Ágoston.

Szent Pál tanítása szerint a keresztény a keresztség által eltemetkezett Krisztus halálában és feltámadása által új éltre támadt (vö. Róm 6,3–5). Nagy Konstantin rendelete után a tömeges megtérések miatt az év legjelentősebb keresztelési éjszakája lett a húsvéti vigília. Később, a felnőtt keresztelések megszűnése miatt csak a keresztvízszentelés őrizte ennek emlékét. Ma ismét a keresztvízszentelés után sok helyen kiszolgáltatják a keresztség szentségét.

Későbbi eredetű a húsvéti gyertya meggyújtásának szertartása. A keresztények a fényben Krisztust, a „világ Világosságát" látták. A 4. századtól kezdve nagyméretű gyertyát készítettek, amelynek meggyújtását Krisztusról szóló énekkel kísérték. Ennek számos szövegváltozata ismert. Valószínűleg Szent Ambrustól származik az a húsvéti örömének, amelyet ma is énekelünk.

A 12. századtól vált általánossá az új tűz megáldása és a bevonulási körmenet. A vigília csúcspontja az Eukarisztia ünneplése, mert ebben nyilvánul meg leginkább Urunk húsvéti misztériuma. A húsvéti vigília szertartása az évszázadok folyamán először nagyszombat délutánjára, majd nagyszombat reggelére került. XII. Pius pápa 1955-ben helyezte vissza ismét az esti, illetve az éjszakai órákra.

Előkészítendő:
fehér miseruha; húsvéti gyertya; körmeneti kereszt;
szentelt víz, füstölő és tömjén; liturgikus könyvek;
tűz készítése faágakból;
gyertyák a ministránsok és a hívek részére;
keresztvíz szenteléshez víz előkészítése;
Keresztelés esetén:
olajok, keresztelési ruha, gyertya;
Körmenet esetén:
fehér palást, vélum, baldachin; füstölő, tömjén.

A szertartás menete: Körmenetben vonulunk a tűz megáldási helyére. A ministránsoknál van a húsvéti gyertya, a szenteltvíz, a tömjénszemek, füstölő, tömjén és mindenki kezében gyertya (nem ég).

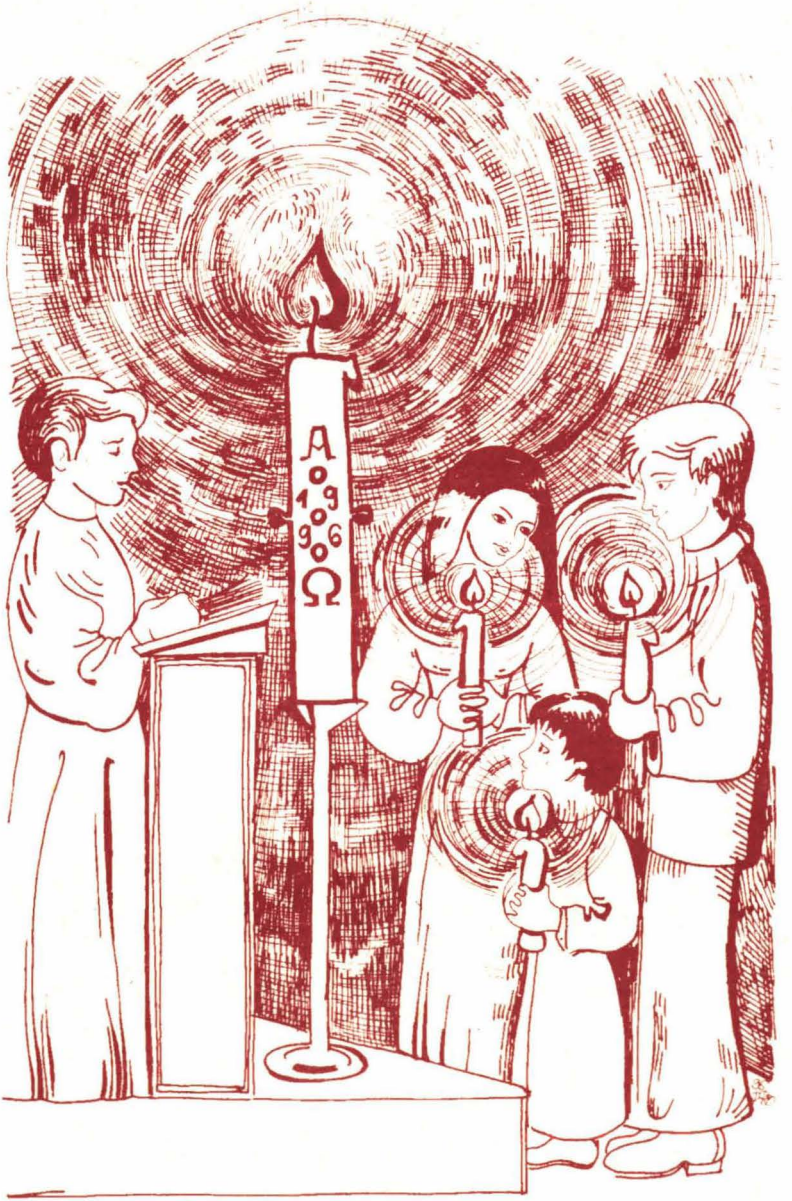

Húsvét vigiliája: a húsvéti örömének

1. A lucernarium (fényünnepség)

Rövid bevezető és a tűz megáldása. A pap a húsvéti gyertyába berajzolja az α-t és az Ω-t, majd beleszúrja az öt tömjénszemet. A megáldott tűzről meggyújtja a húsvéti gyertyát.

Bevonulás: élen a ministránsok haladnak a füstölővel, majd a húsvéti gyertyát vivő diakónus (pap), a ministránsok és a hívek.

A pap tartja a gyertyát és énekli: *Krisztus világossága!* Ez először az elindulás helyén hangzik fel, másodszor a templom bejáratánál (ekkor meggyújtják a ministránsok és a hívek gyertyáit). A harmadiknál a templom gyertyáit és lámpáit is felgyújtják. A húsvéti gyertyát az állványára helyezik, majd megtömjénezése után felhangzik a húsvéti örömének. Ezt mindenki állva, kezében égő gyertyával hallgatja.

Most kérünk, tehát, Urunk, téged, hogy ne aludjék ki ez a gyertyaláng, melyet néked áldozunk, és el nem fogyó tiszta fénnyel űzze távol lelkünktől az éj minden árnyát.

2. Igeliturgia

Kilenc szentírási olvasmány van előírva, hét az Ószövetségből, szentlecke és evangélium. Végig vezetnek minket az üdvösség történetének állomásain. A világ teremtése (1Móz 1,1–2,2), Ábrahám áldozata (1Móz 22,1–18), átkelés a Vörös-tengeren (2Móz 14,15–15,1), jövendölés az új Jeruzsálemről (Iz 54,5–14), az üdvösség mindenkinek ingyenes, kegyelemből kínálja fel Isten (Iz 55,1–11), a bölcsesség forrása (Bar 3,9–15. 31–4,4) és jövendölés az új szívről és új lélekről (Ez 36,16–28) a témái. Ezekből hármat kell felolvasni, a többi tetszés szerint.

Az utolsó olvasmány után következik a „Dicsőség a magasságban Istennek". Ekkor újból megszólalnak a csengők, a harangok és az orgona.

3. A keresztség liturgiája

A pap a ministránsokkal együtt körmentben vonul a keresztvíz szentelés helyére. A keresztelendőket nevükön szólítja, majd a Mindenszentek litániáját állva imádkozzák vagy éneklik. A keresztvíz-szentelési ima közben a húsvéti gyertyát át kell adni a papnak, aki a vízbe meríti azt.

Ha van keresztelés, a keresztelendők ellene mondanak a sátánnak, megvallják hitüket és részesülnek a keresztség szentségében. A felnőtteket ilyenkor a bérmálás szentségében is részesítik. Ezért a ministránsok tartják a keresztelési kancsót és tálcát az újonnan szentelt keresztvízzel, fehér kendőt a megtörlésre, a keresztelési olajok szelencéjét, a keresztelési ruhát (felnőtt a keresztelés után felvehet fehér színű albát) és a keresztelési gyertyát.

A keresztség végeztével (ha nem volt keresztelés, a keresztvíz-szentelési ima után) mindenki meggyújtja gyertyáját és felállva megújítja keresztségi ígéretét. A végén a pap szenteltvízzel hinti meg a hívek közösségét, és a keresztvizet elviszik őrzési helyére. A húsvéti időben ebből használunk a keresztelések alkalmával.

4. Az Eukarisztia liturgiája

Ajánlatos, hogy az adományokat, a kenyeret és a bort az újonnan kereszteltek vagy hozzátartozóik vigyék az oltárhoz. Lehetőleg két szín alatt kell kiosztani az Eukarisztiát.

Ha a mise végén körmenet van, a helyi szokások figyelembe vételével kell megszervezni. Ha körmenetet nem tartanak, az elbocsátáskor kétszeres alleluját énekel a pap vagy a diakónus.

Húsvét ünnepe:

Az ünnep története:

Az ószövetségi választott nép életében a nomád eredetű ünnep egybefonódott az Egyiptomból való szabadulással (Kiv 12,21–23) és az arra való emlékezéssel (Kiv 12,11–14; Mtörv 16,1). Ehhez kapcsolódott a kovásztalan kenyerek tavaszi ünnepe. Így húsvétkor a szolgaságból való szabadulást a húsvéti bárány áldozatával és a kovásztalan kenyérrel ünnepelték.

A húsvét jelentése teljesen más értelmet kapott Jézus kereszthalála és feltámadása miatt. Jézus a mi húsvéti bárányunk, aki magára vette a világ bűneit, és ezzel megszabadította népét a bűntől, a haláltól, amely ezáltal új életre támadt. Ezért lesz nagyon rövid idő után a húsvét a keresztség szentségének kiváltságos ideje. Érdemes Szent Ágoston egyik mondatát idézni: *„Szenvedésével az Úr átment a halálból az életbe és nekünk, hívőknek megnyitotta az utat feltámadásával, hogy mi is átléphessünk a halálból az életbe".*

Húsvét ünnepe a niceai zsinat (325) rendelkezése szerint a tavaszi napéjegyenlőséget követő első holdtölte utáni vasárnap, dátum szerint március 22 és április 25 közé esik. A változó időpont miatt a változó ünnepek hozzá igazodnak (pl. pünkösd, stb.).

Liturgikus ünneplés:

A húsvéti vigíliát követően az 5. századtól (már Szent Ágoston is említi) volt húsvét hajnalán még egy szentmise, a húsvéti ünnepi mise. A szentlecke után a 11. században vezették be a sequentiát, amelyben a feltámadt, győztes Krisztusnak, a mi Húsvéti Bárányunknak a dicsérete hangzik el, Mária Mag-

dolna tanúságtételével. Már a 7. századtól végezték számos alleluja éneklésével a húsvéti vecsernyét és körmenetben vonultak a keresztkúthoz. Ez a középkorban megszűnt. Húsvéti ünneplésünkhöz tartozik, hogy a húsvéti gyertya a szentély, vagy az oltár közelében áll.

A felajánló könyörgés a Krisztus feltámadásán kívül az öröm más okairól is beszél:

Urunk, Istenünk, ujjongó húsvéti örömmel ajánljuk fel áldozatunkat, amely által csodálatosan újjászületik és növekszik Egyházad.

Az ünnep történetét, tanítását, a keresztények számára való jelentőségét a hat húsvéti prefáció mondja el. Húsvéti készülethez méltó ezek tanulmányozása.

A húsvéti szent háromnap a húsvétvasárnapi vecsernyével fejeződik be.

4. 2. A húsvéti idő

A húsvéti idő valószínűleg őszövetségi szokásból ered, melyet az ősegyház átvett, de egészen más tartalommal. Addig, amíg az őszövetségi ünneplés a húsvét utáni ötvenedik napot aratási hálaadási ünnepnek és a Sínai szövetség megkötésének emlékére tartották, a keresztények egyetlen napnak tekintették a húsvéttól pünkösdig terjedő időt.

4. 2. *1. Húsvét nyolcada és a húsvéti idő*

Amikor a keresztény húsvét ünneplése belép a történelembe, azonnal kapcsolódik hozzá az utána következő ötven nap ünneplése is. Tertullianus szerint „nagy örömmel" kell megünnepelni ezeket a napokat. Szent Ireneus szerint pedig az ünnep „egyetlen napját" jelenti ez az idő. Ebben nyilvánul mind a mai napig a húsvéti idő ünneplése.

Húsvét nyolcadát Rómában a „fehér ruhák hetének" nevezték. A 4. századtól a keresztség utáni oktatásokat végezték az új megkereszteltteknek. Szent Ágoston még beszédeiben is különbséget tesz az „újszülöttek" és a hívek között. Több helyen külön miseszöveg található húsvét nyolcadára és a megkereszteltekért. A húsvét utáni vasárnap az új megkereszteltek letették fehér ruháikat és a hívek közt megkezdték tanúságtevő életüket. Ezt a vasárnapot „Fehérvasárnapnak" nevezzük ma is.

A húsvéti idő olvasmányait nem az őszövetségből, hanem az Apostolok cselekedeteiből olvassuk. Az evangélium pedig szent János evangéliumából, a búcsúbeszéd egyes részei. A húsvéti idő sajátos éneke az „Alleluja", amelyet a misék bevonulási és áldozási énekeihez is hozzá teszünk.

4. 2. *3. Urunk mennybemenetelének ünnepe*

A szentírási olvasmány (Ap Csel 1,1–11) elbeszéli a mennybemenetel eseményét és a Szentlélek eljövetelének megígérését, az evangéliumban pedig elhangzik Krisztus ígérete: „Én veletek vagyok minden nap a világ végéig" (Mt 28,20) és „elküldöm nektek a Vigasztalót" (Jn 16,7).

Az ünnep tartalmát és jelentőségét a prefációk foglalják össze:

„Ő föltámadása után tanítványainak valóságosan megjelent, majd szemük láttára ***felemelkedett*** *a mennybe, hogy isteni életét megossza velünk* (2. prefáció), *...sőt reménységgel tölt el minket, hogy* ***követhetjük*** *a mennybe, ahová mint az Egyház feje és az élet szerzője érkezett"* (1. prefáció).

4. 2. *4. Pünkösd ünnepe*

A pünkösd a húsvéti idő záróünnepe. Húsvét vigíliája mellett hosszú időn keresztül a mai nap is keresztelési nap volt. Az olvasmányok a Szentlélek eljöveteléről szólnak, a prefáció pünkösd titkáról szól:

„A Szentlélek Pünkösdkor, az Egyház születése napján minden népre kiárasztotta az istenismeret fényét, és a sok különböző nyelvű embert ***az egy közös hit*** *megvallásában egyesítette".*

A szentmise ezen a napon kettős *allelujával* fejeződik be. Eloltják a húsvéti gyertyát és a keresztkút közelében helyezik el. (Számos helyen pünkösd másodnapját, vagy pünkösdhétfőt is tartanak. A liturgikus előírások szerint a Szentlélekről szóló szentmisét lehet mondani, de a húsvéti idő nem hosszabbodik meg).

5. AZ ÉVKÖZI IDŐ

Az üdvösség történetének ünneplésén kívül még van harminchárom, esetleg harmincnégy hét a liturgikus év folyamán, amelyet évközi időnek nevezünk. Az évközi idő két részből áll: az első időszak összeköti a karácsonyi és húsvéti időt (Urunk megkeresztelkedését követő hétfőtől húshagyó keddig, hamvazószerda előtti kedd), a második időszak a húsvéti idő befejezése után (pünkösdvasárnap utáni hétfő) a liturgikus év végéig tart.

Az Egyháznak az a szándéka, hogy hívei minél teljesebben részesüljenek az Ige, a Szentírás terített asztalánál. Ezért a vasárnapi szentírási szaka-

szokban háromféves váltás van, amit „A", „B" és „C" évként jelölünk meg. Az „A" évben Máté evangéliumát, a „B" évben Márk evangéliumát (a nyári vasárnapokon az örök élet kenyeréről János evangéliumának 6. fejezete) és a „C" évben Lukács evangéliumát halljuk. János evangéliuma a nagyböjti időben kerül olvasásra, ezért az évközi időben nem szerepel. Az ószövetségi olvasmányok kiválasztása az evangélium témája szerint történik, míg a szentleckét folyamatosan olvassuk az apostoli levelekből.

A hétköznapokon a páros és páratlan években az olvasmány, illetve szentlecke változik az éveknek megfelelően Az evangélium mindkét évben ugyanaz.

6. ÜNNEPEK AZ ESZTENDŐ FOLYAMÁN

Az üdvösség történetének eseményeit folyamatosan szent megemlékezéssel ünnepli az Egyház. Azonban ezen kívül van egy másik ünneplési rend is, amely a naptári napokhoz igazodik. Ezeken a napokon lehetnek az Úr ünnepei, a Boldogságos Szűz és a szentek ünnepei.

6. 1. Az Úr ünnepei

6. 1. *1. Szentháromság vasárnapja – Főünnep*

A húsvéti idő befejezése, vagyis Pünkösd utáni első vasárnap. Liturgikus ünneplésének eredete a 11. századba nyúlik vissza. XXII. János pápa tette kötelező ünnepnappá 1331-ben.

A szentírási olvasmányok az „A" évben a Szentháromságot mint a szeretet közösségét mutatják be, amely kinyilatkoztatja irgalmát. A „B" év a szentháromsági személyek üdvözítő tetteit mutatja be az Isten népének körében, a „C" év pedig a Szentháromság titkának mélységeit tárja elénk. Ezt a gondolatot tükrözi a könyörgés és az ünnep prefációja:

„Mennyei Atyánk, te elküldted a világba Fiadat, az igazság igéjét és a megszentelő Szentlelket, és ezzel ***kinyilatkoztattad belső életed*** *csodálatos titkát". – „Te egyszülött Fiaddal és a Szentlélekkel együtt egy Isten és egy Úr vagy, nem személy szerint való egységben, hanem három személyben és mégis egyetlen lényegben".*

6. 1. *2. Úrnapja, Krisztus szent Testének és Vérének ünnepe – Főünnep*

Szentháromság vasárnapját követő csütörtök, de számos országban, így nálunk is, az utána való vasárnap ünnepeljük. Középkori eredetű ünnep, amely a nyugati eukarisztikus tisztelet gyümölcse. Úrnapját IV. Orbán pápa tette kötelezővé az egész Egyház számára.

A szentírási szakaszok az élet kenyeréről („A" év), a szövetség áldozatáról („B" év) és az emberi élet nélkülözhetetlen táplálékáról („C" év) szólnak. A 13. századtól szokás ezen a napon a szentmise ünneplését körmenettel is kiegészíteni.

Előkészítendő:
fehér miseruha (palást); füstölő, tömjén, vélum;
körmeneti kereszt, csengők; kosár a virágszirmoknak;
két gyertyatartó; baldachin; liturgikus könyv.

A ministránsok tevékenysége: a szentmise a szokott rendben történik, de ez alkalommal két nagy ostyát konszekrál a pap. Az egyiket magához veszi áldozáskor, a másikat az áldoztatás után a szentségtartóba helyezi.

Az áldozás utáni könyörgés után a pap fehér palástot vesz fel. Ezután tömjénezés következik, majd vélumot terítenek a pap vállára és a nép felé fordulva énekli: Üdvözlégy Oltáriszentség…

A körmenet rendje:

körmeneti keresztvivő két akolitus között,
gyerekek, fiatalok,
virághintő lányok,
ministránsok,
baldachin alatt a pap az Oltáriszentséggel,
hívek (énekkar, stb.)

A körmenet a virágszőnyeggel feldíszített úton megy az első oltárhoz. Megérkezvén a ministránsok kétoldalt sorfalat alkotnak. A pap leteszi az Oltáriszentséget. Ezután tömjénezés következik.

Az evangélium eléneklése után ének, könyörgés, majd ismét tömjénezés. Az áldás után a ministránsok sorfala összezárul és a körmenet megy tovább a következő oltárhoz.

Négy oltárt állítanak. A körment után a templomba visszatérve eléneklik Te Deum-ot (Téged Isten dicsérünk).

Jegyezd meg! A helyi szokásokra figyelni kell és azokhoz alkalmazkodni!

6. 1. *3. Jézus Szentséges Szívének ünnepe – Főünnep*

Szent János evangélista hívja fel a figyelmet (19,33-34) Krisztusnak lándzsával átdöfött oldalára, amely nemcsak Jézus halálát és feltámadását tanúsítja, hanem istenemberi szeretetéről beszél. Az újkori tisztelet elindítója Alacoque Szent Margit vizitációs nővér magán-kinyilatkoztatása. Ez az ünnep megszüntette századunkban a közömbösséget, és nagy lendületet adott az elmélyült lelki életnek. Ezért századunk pápái gyakran buzdították e tiszteletre az Isten népét. Manapság ismét terjedőben van az elsőpénteki szentáldozás, amely a lelki előrehaladás egyik biztosítéka.

Ezen az ünnepen valamennyi szentírási olvasmány az Isten szeretetéről beszél. A szentmise prefációja is ezt emeli ki:

„Ő csodálatos szeretetből életét áldozta, s a kereszfán magasba emelve ***odaadta önmagát értünk;*** *majd vér és víz ömlött sebhelyéből, mely átszúrt oldalán nyílott, hogy onnét jöjjenek létre a szentségek, melyekkel Egyházát élteti, és mindenki vonzódjék az Üdvözítő feltárt Szívéhez, mindig örömmel merítve az élet vizéből, melyet az üdvösség forrása bőséggel áraszt."*

6. 1. *4. Krisztus Király ünnepe – Főünnep*

Az ünnepet XI. Pius pápa rendelte el 1925-ben a niceai zsinat 1600 éves évfordulója alkalmából. Ezen a zsinaton emelte ki az Egyház Jézus istensége mellett az ő valóságos emberségét is. Így megilleti a teremtett világ hódolata és az emberiség feletti uralom.

A szentírási olvasmányok Jézusról, a nép pásztoráról („A" év), az Ő országáról („B" év) és a béke királyáról („C" év) szólnak. A prefáció összefoglalva mondja el az ünnep tanítását:

„Te egyszülött Fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust az öröm olajával ***örök főpappá*** *és a* ***mindenség királyává*** *tetted, hogy a kereszt oltárán tökéletes engesztelő áldozatul felajánlja önmagát, és véghezvigye az emberek megváltásának szent művét. ...az ő országa igazság és élet, kegyelem és szentség, igazságosság, szeretet és béke".*

6. 2. A Boldogságos Szűz ünnepei

Az Egyház megkülönböztetett szeretettel tiszteli a Szűz Máriát, akit elszakíthatatlan kötelék fűz Fiához, Jézushoz. Mivel teljességre nem törekedhetünk, ezért csak a főünnepeket említjük:

6. 2. *1. Szűz Mária, Isten anyja (jan. 1.) – Főünnep*

XI. Pius pápa 1931-ben az efezusi zsinat 1500 éves évfordulója alkalmából vezette be újra Mária istenanyaságának régi ünnepét és október 11-re helyezte. Az új naptár szerint január 1-én kérjük közbenjárását, mert tőle kaptuk Jézust, az élet szerzőjét.

6. 2. *2. Szűz Mária mennybevétele, Nagyboldogasszony (aug. 15.) – Főünnep*

XII. Pius pápa 1950. november 1-jén nyilvánítja hittételként az Egyház meggyőződését, hogy a Boldogságos Szűznek semmi köze sem volt a testi halálhoz, vagyis testével és lelkével együtt felvitetett a mennyei dicsőségbe. Az egyházi hagyományban Mária elszenderüléséről, mennyei születésnapjáról és mennybevételéről olvashatunk.

6. 2. *3. Szűz Mária, Magyarok Nagyasszonya, Magyarország főpatrónája (okt. 8) – Főünnep*

Szent István király halála előtt országát Szűz Mária oltalmába helyezte. A millennium alkalmából, 1896-ban XIII. Leó pápa október második vasárnapjára, Szent X. Pius pápa október 8-ra helyezte ezt az ünnepet. Ez a nap a római Szent Péter bazilikában lévő Magyarok Nagyasszonya kápolnájának felszentelési évfordulója (1980).

6. 2. *4. A Boldogságos Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása (dec. 8.) – Főünnep*

Az ünnep első nyomai a 8. században már megtalálhatók, IV. Sixtus pápa 1477-ben felvette a római egyház ünnepei közé. IX. Pius pápa 1854-ben kihirdette a Szeplőtelen Fogantatás dogmáját, és ez kiemelte az ünnep jelentőségét. A szentmise prefációja tartalmazza az ünnep mondanivalóját és a dogma tartalmát:

*„Te **megőrizted** a Boldogságos Szűz Máriát **az áteredő bűn minden szennyétől,** és kegyelmed teljességével méltóvá tetted arra, hogy ő legyen Fiadnak édesanyja".*

6. 3. A szentek ünneplése

A megkereszteltek egész közössége Isten népe, *„szent nemzet”* (1Pét 2,9). A szentek tisztelete a vértanúk tiszteletével kezdődött, akik életük feláldozásával, a legtökéletesebb tanúságtétellel nyerték el a mennyei dicsőséget. Később a legkiválóbb püspököket, majd a különböző korok nagyjait tisztelték szentként az Egyház elismerése folytán. A személyek jelentősége szerint egyeseket az egész egyetemes egyház ünnepel (pl. Szent Péter és Pál apostolok), másokat csak az egyes egyházmegyék, vagy országok (pl. Szent Imre herceg) vagy szerzetesrendek (pl. Savio Szent Domonkos).

Azért ajánlja az Egyház tiszteletüket és ünneplésüket, mert életükben Urunk csodálatra méltó vonásai nyilvánultak meg, amelyek miatt követendő példaképeink. A számos szentek életét ismertető könyvek közül csak kettőt említek: *A szentek élete* I-II. és Fekete Antal: *Keresztneveink, védőszentjeink* – mindkettő a Szent István Társulat kiadásában.

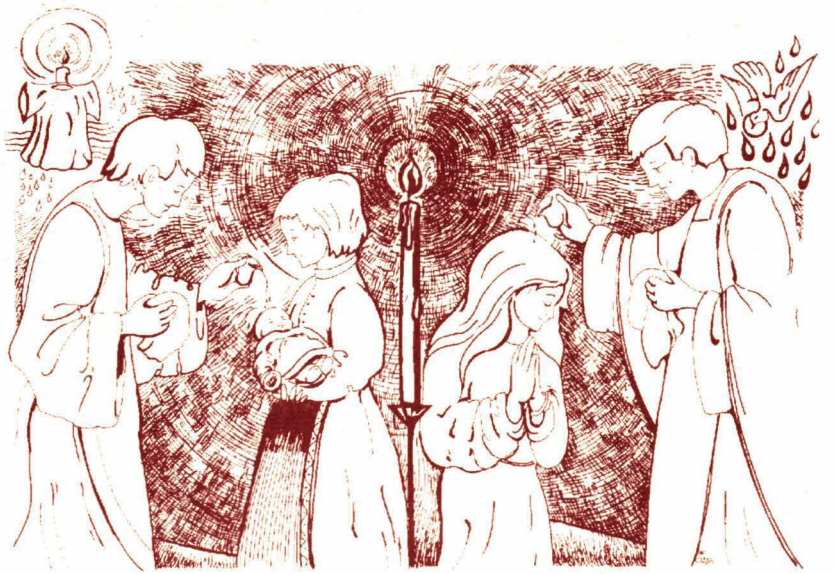

A keresztény életbe való beavatás első állomása: a keresztség szentsége

III. A SZENTSÉGEK

Az Újszövetség szentségeit maga Jézus alapította, számuk hét. A szentségek a keresztény élet minden pillanatát és állomását érintik. Így megadják a születést és a növekedést, a gyógyulást és a küldetést. Így hasonlóság van a természetes élet és a lelki élet között.

A szentségek tárgyalásánál ezt az elvet követjük, ezért beszélünk a keresztény beavatás három szentségéről (A), a gyógyulás szentségeiről (B) és a küldetést szolgáló szentségekről (C).

A. A KERESZTÉNY BEAVATÁS SZENTSÉGEI

Az istengyermeki életre a keresztség szentsége által születünk. A bérmálás szentsége megerősít ebben az életben, az Eukarisztia pedig táplál bennünket. Így a hívők egyre többet kapnak az isteni élet gazdagságából és előre haladnak a tökéletesség útján. Ezért ezeket a szentségeket a keresztény életbe való beavatás szentségeinek nevezzük.

Jézus mennybemenetele előtt így szólt tanítványaihoz: *„Menjetek, tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap a világ végéig"* (Mt 28, 19–20).

Jézus parancsát szinte azonnal végre is hajtja egyháza. Pünkösd napján Péter igehirdetésére *„szavát megfogadták, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek megtért"* (Ap Csel 2,41). Fülöp diakónus megmagyarázta az etióp udvari tisztnek a próféták jövendöléseit, mire az kérte Fülöpöt, hogy részesítse a keresztségben. *„Fülöp is, és az udvari tiszt is bementek a vízbe, és Fülöp megkeresztelte"* (Ap Csel 8,38). Saulról, a későbbi Pál apostolról olvassuk, hogy megtérése után az Úr parancsára Ananiás felkeresi Damaszkuszban az Egyenes utcában, ahol a meggyógyítása után *„mindjárt megkeresztelkedett"* (Ap Csel 9,18). És még számos leírást vagy magyarázatot olvashatunk az Apostolok Cselekedeteiben és Szent Pál apostol leveleiben.

Az első három évszázad írói közül kiemeljük Didakhét, A tizenkét apostol tanítását és szent Jusztinoszt, akik a keresztség kiszolgáltatását és szövegét leírták. Hippolütosz az Apostoli hagyomány című művében (215 körül) már említette a gonosz léleknek való ellentmondást és a hit megvallását.

A 4-5. században a hitjelöltek a katekumenátus intézményében készültek fel a húsvét éjszakai beavatásra. Ez a több éves készület több csoportban történt. De közvetlenül a keresztelés előtt maga a püspök foglalkozott a keresztelendőkkel. Ekkor már külön keresztelő kápolnákat építettek. Középpontban a medence, amelybe lépcső vezetett be és a vizet kis csatornán keresztül vezették. Ezeket a keresztelő kápolnákat művészien díszítették. A keresztény életbe való beavatás húsvét éjszakáján történt. A hitvallás letétele után megkeresztelték a „kiválasztottakat", majd illatos olajjal (a Szentlélek pecsétje) megkenték az megkeresztelteket, hisz „új teremtménnyé" lettek. Fehér ruhába öltöztették őket, amely jelezte, hogy megszabadultak a bűn rabságából és az „ártatlanság tiszta ruháját" öltötték magukra. De rögtön megkapták „a lélek pecsétjét", vagyis a Szentlélek ajándékait. Ők vitték az adományokat az oltárhoz, majd részesültek az Úr testében és vérében. Oktatásuk még hetekig tartott.

E három szentséget az első századokban amint láttuk – együtt szolgáltatták ki a felnőtteknek és néha gyermekeknek is. Amikor a keresztény társadalom létrejöttével a gyermekek keresztelése került előtérbe, a beavatás másik két szentségét később szolgáltatták ki.

Az Egyház ma felújította az ősi gyakorlatot felnőttek esetében, vagyis ilyenkor a keresztény beavatás mindhárom szentségében részesülhet. A gyermekek keresztelése esetében pedig mindhárom szentséget külön szolgáltatja ki az Egyház.

1. A KERESZTSÉG SZENTSÉGE

A keresztség az első és legszükségesebb szentség, amely megszabadít az eredeti bűntől és minden bűntől, Isten gyermekévé és az Egyház tagjává tesz. (MKK 141. kérdés).

1. 1. Liturgiájának kialakulása

Az 5. századtól kezdve egyre inkább elválasztották egymástól a beavatás szentségeit. A felnőttek keresztsége helyett egyre inkább a gyermekek keresztsége került előtérbe. Már számos olyan keresztény közösség volt, ahol

nem volt püspök. Ezért csak a keresztséget szolgáltatták ki és a bérmálásnak külön szertartása alakult ki, amint arról majd később írunk.

A felnőtteknek és a gyermekeknek is volt keresztelési tanúja, aki kezeskedett a megkereszteltért. Később a keresztszülő felelős a megkereszteltért. A keresztség kiszolgáltatása a 14. századig alámerítéssel történt, ezután a keresztvízzel való leöntés lett az általános gyakorlat. A tridenti zsinat óta a keresztelés úgy válik magán jellegűvé, hogy csak a szűk család, sokszor csak a bába vett részt a keresztelésen.

1. 2. Szertartása

Előkészítendő:
keresztvíz a kancsóban és tálca; katekumenek olaja és krizma; keresztelési gyertya, ingecske; keresztelési könyv; meggyújtott húsvéti gyertya; elkészített keresztelési emléklap

Szertartása: A) a keresztelendő gyermek fogadása:

A pap helyi szokás szerint fogadja a keresztelendőt és szüleit, valamint a rokonságot. Kérdéseire kifejezik, hogy gyermekük keresztelését kérik és vállalják az ezzel járó kötelezettségeket is.

B) az ige liturgiája:

A szentírási olvasmányok, homília és egyetemes könyörgések után rövid litánia (a keresztelendő védőszentjét is belefoglalva) majd ima a gonosz lélek hatalmának megtöréséért és a keresztelendők olajával való megkenés.

C) a keresztelés:

A víz megáldása (húsvéti időben csak imádság), ellentmondás a sátánnak, a hit megvallása és a keresztség kiszolgáltatása e szavakkal, miközben a keresztvizet a gyermek fejére önti:

N. én megkeresztellek téged az Atya, és a Fiú, és a Szentlélek nevében.

D) a keresztség hatását megvilágító szertartások:

Keresztség utáni megkenés krizmával, a fehér ruha és az égő gyertya átadása.

E) befejező szertartás:

Buzdítás és az Úr imádsága, az édesanya megáldása (tetszés szerint), áldás és elbocsátás.

Ministránsok szolgálata: olvasmány és a hívek könyörgésének felolvasása, és a szerek átadása.

2. A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE

A bérmálás az a szentség, amelyben a megkeresztelt megkapja a Szentlélek ajándékát, erőt és küldetést kap, hogy Krisztus élő tanúja legyen az Egyházban és a világban. (MKK 148. kérdés).

2. 1. Liturgiájának kialakulása

Az 5. században már külön történt a bérmálás kiszolgáltatása, amelyet csak püspök végezhetett. I.Ince pápa írja Decentiusnak, Gubbio püspökének: „Érthető, hogy a püspökön kívül senki sem jelölheti meg az újonnan megkeresztelteket. A papok, habár részesültek a papságban, mégsem birtokolják a papság teljességét". Így két megoldás volt lehetséges: vagy a püspöki városba mentek húsvét nyolcada alatt vagy megvárták a püspök látogatását a plébániai közösségükben. A IV. Lateráni zsinattól kezdve 5-7 éves kor között szolgáltatták ki. Az egyik 13. századi főpapi szertartáskönyvben szerepel a bérmanév használata is. Később ez az áldozás utáni időre tolódott.

2. 2. Szertartása

Előkészítendő:
a miséhez szükséges eszközök; tálcán kenyér, só, citrom és vatta; nagyobb kézmosó kancsó tállal és kendővel

Szertartása: **A) a bérmálkozók bemutatása:**

Az evangélium felolvasása után a felelős lelkipásztor bemutatja a bérmálkozókat a püspök atyának;

B) a keresztségi ígéretek megújítása:

A homília elhangzása után a bérmálkozók felállva megújítják keresztségi ígéretüket;

C) a kézrátétel:

A keresztségi ígéretek megújítása után a püspök énekli vagy mondja a Szentlelket hívó imádságot.

D) megkenés krizmával:

A bérmálkozók egyenként, bérmaszülőjük kíséretében a püspök elé állnak. A bérmaszülő jobb kezét a bérmálkozó vállára teszi. A püspök krizmával keresztet rajzol a bérmálkozó homlokára és mondja:

N., vedd a Szentlélek ajándékának jelét!
Bérmálkozó: *Ámen.*
Püspök: *Békesség veled!*
Bérmálkozó: *És a te lelkeddel!*

Általában a plébánia egyik vezető világi híve is kezet fog a megbérmálttal. A bérmálás után a püspök kezet mos és a hívek könyörgésével folytatódik a szentmise.

3. AZ EUKARISZTIA SZENTSÉGE

3. 1. Az Eukarisztiát Krisztus alapította

Jézus Krisztus nyilvános működése alatt több alkalommal is segített az éhező embereken. János evangéliumában leírt események bizonyítják a legjobban, hogy Jézus nemcsak testi táplálékra gondolt, hanem az örök élet kenyerét akarta tanítványainak és a világnak adni. *„Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él. A kenyér, amelyet adok, a testem a világ életéért"* (Jn 6,51).

Jézus azzal mutatta ki szeretetét, hogy szenvedése, kereszthalála és feltámadása által üdvösséget szerzett az emberiségnek. Szeretetének külön is jelét adta, amikor szenvedése előtti estén kezébe vette a kenyeret, megtörte és e szavakkal adta tanítványainak: *„Vegyétek és egyétek, ez az én testem"*. Hasonlóképpen cselekedett a borral telt kehellyel is, amikor e szavakkal adjta tanítványainak: *„Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontok a bűnök bocsánatára"* (a négy elbeszélést megtalálod a következő oldalon: 1Kor 11,23–26; Lk 22,14–20; Mk 14,20–25; Mt 26,26–29).

Az emmauszi tanítványok történetében (Lk 24,13–35) van egy figyelemre méltó esemény. Amikor az asztalhoz ültek, ismeretlen útitársuk (Jézus) kezébe vette a kenyeret, megtörte és odanyújtotta nekik. Ekkor szemük megnyílt és felismerték őt. Jézus erre úgy készítette fel őket, hogy útközben Mózestől kezdve magyarázta az Írásokat, amelyek róla szóltak. A Jeruzsálembe visszatért tanítványok *„beszámoltak az úton történtekről, meg arról, hogyan ismerték fel a kenyértöréskor"* (Lk 24,34).

Így szinte maga Jézus alakította ki a szentmise két pólusát: a Szentírás olvasását (igeliturgia) és az Eukarisztia liturgiáját, mely által jelen van hívei közösségében a kenyér és a bor színe alatt. Ez egyben azt is jelzi, hogy Jézus meghív lakomájára bennünket, amely egyben az újszövetség áldozata is.

AZ EUKARISZTIA

1 Kor 11,23–26

23 Urunk Jézus elárultatásának éjszakáján fogta a kenyeret
24 hálát adott, megtörte, és így szólt: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem, amelyet értetek adok.
Ezt tegyétek
az én emlékezetemre."
25 Ugyanígy vacsora után fogta a kelyhet és így szólt: „Ez a kehely az újszövetség az én véremben. Ezt tegyétek, valahányszor isztok belőle.
26 Valahányszor ugyanis e kenyeret eszitek és e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön."

Lk 22,14–20

14 Amint elérkezett az óra, asztalhoz ült a tizenkét apostollal együtt.
15 Így szólt hozzájuk: „Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek.
16 Mondom nektek, többé nem eszem a húsvéti vacsorát, míg be nem teljesedik az Isten országában."
17 Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és így szólt:
18 „Vegyétek, osszátok el magatok között. Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten országa."

19 Most a kenyeret vette a kezébe, hálát adott, megtörte és odanyújtotta nekik ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt tegyétek az én emlékezetemre."
20 Ugyanígy a vacsora végén fogta a kelyhet is és azt mondta: „Ez a kehely az új szövetség az én véremben, amelyet értetek kiontok."

(**18** Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten országa).

Mk 14,20–25	Mt 26,26–29
22 Vacsora közben kezébe vette a kenyeret, megtörte és ezekkel a szavakkal adta nekik: „Vegyétek, ez az én testem.”	26 Vacsora közben Jézus kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte s odanyújtotta tanítványainak , ezekkel a szavakkal: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem!”
23 Majd fogta a kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. mindnyájan ittak belőle.	27 Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és ezekkel a szavakkal nyújtotta nekik: „Igyatok ebből mindnyájan,
24 Ő pedig így szólt: „Ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak.	28 mert ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontok a bűnök bocsánatára.
25 Bizony mondom nektek, hogy nem iszom többé a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom az Isten országában.”	29 Mondom nektek, mostantól nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom veletek Atyám országában.”

3. 2. Az apostolok ünneplésétől a mai szentmiséig

3. 2. *1. Az ősegyház ünnepelte*

Néhány ünneplést említünk meg a **Szentírásból**

- Jeruzsálemi egyház életét így jellemzi a szerző: *„állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban"* (Ap Csel 2,42).
- Éjszakai összejövetelen Troászban így történt: *„A hét első napján összegyűltünk a kenyértörésre... Utána fölment, megtörte a kenyeret, evett és hosszan beszélt, egészen virradatig"* (Ap Csel 20,6–12);

Az első századok keresztény és nem keresztény irodalmából:

- *Didakhé – Tanítás* (1. század vége) írja, hogy csak a megkereszteltek vehetnek részt, akiknek előírja: *„Jöjjetek össze az Úr napján kenyértörésre és az Eukarisztia megcselekvésére"*;
- Kr. u. 112-ben Pontusz és Bitínia tartományok kormányzója, az *ifjabb Plinius* Traianus császárnak írt levelében már említi, hogy a keresztények *„meghatározott napokon összejönnek, és együtt énekelnek Krisztusnak, mint Istennek"* és *„közönséges tiszta és ártatlan ételt vesznek magukhoz"*;
- *Antiókiai Szent Ignác* vértanú (†107) Antiókiából Rómába tartva több levelet irt a különböző egyházaknak, ahol említi az Eukarisztia ünneplését. A szmirnaiaknak irt levelében pl. így ír: *„...az Eukarisztia a mi megváltónk, Jézus Krisztus teste, amely bűneinkért szenvedett, de amelyet az Atya jóságosan feltámasztott"*; a római egyháznak pedig ezt írja: *„Nem örülök a mulandó eledelnek, sem az evilági élvezeteknek. Isten kenyerét akarom, az pedig Jézus Krisztus teste..., és inni akarom az Ő vérét, azaz a romolhatatlan szeretetet"*;
- *Szent Jusztinosz* filozófus, hitvédő, a keresztények védelmében a császárhoz irt irataiban két alkalommal részletesen leírja a szentmise menetét. Mindkét helyen szinte pontról pontra felismerhetők a szentmise egyes részei. Vértanúsággal fejezte be életét (†165 körül).
- *Hippolütosz* (†235), római pap Apostoli hagyomány című művében (215 körül) a szentmise szövegeiből is idéz.
  Itt olvashatjuk a II. eukarisztikus imádságot (a legrövidebb kánon), amelyet mi is használunk.

Az első keresztények a kenyértörést családi házaknál végezték. Didakhé ugyan a helyről nem beszél, de egyre inkább templommá, „háztemplommá" vált az épület, ahol az összejöveteleket tartották. Ezekből alakultak ki a régi bazilikák, amelyek nevükben is őrzik régi tulajdonosaikat. Később az összejövetel helye a temetőkben „katakombá"-ban történt a vértanúk sírjai közelében. Nagy Konstantin rendelete után (313) épülnek a bazilikák, templomok, ahol a keresztények külső formában is egyre ünnepélyesebben ünneplik az Eukarisztiát, a szentmisét.

Bár ezekben a századokban már a szentmise rendje kialakult, de a mai értelemben vett misekönyvet még nem használtak. A szentírást használták, míg az eukarisztikus imák szövegeit – a lényeges részeket változatlanul – rögtönözték.

3. 2. *2. Az igeliturgia fejlődése*

3. 2. *2.* 1. KIALAKULÁSA A 4. SZÁDADTÓL A 8. SZÁZADIG

Elérkezett annak is az ideje, hogy a szentírás mellett legyen írásba foglalt misekönyv is. Ez volt a „sacramentarium". Az első nem volt más, mint egy pap által használt un. miselapok gyűjteménye, amelyeket egy kötetbe kötöttek. Mivel a veronai könyvtárban találták meg egy 8. századi kötetbe kötve, a neve Veronai sacramentarium. Imádságai azonban visszanyúlnak Nagy Szent Leó (†461), Gelasius (†496), Vigilius (†555) és Nagy Szent Gergely (†604) pápa korába. Ez utóbbi nevéhez fűződik a saját használatára készült miseszöveg gyűjtemény, a Gregorián sacramentarium. A római papság liturgikus könyve volt a Gelasius szakramentárium.

Liturgikus sajátosságok ebben a korban:

- *Szent Ágoston* 426-ban még azt írja, hogy a szentmise a celebráns köszöntő szavaival és a szentírási olvasmányokkal kezdődik. Talán már Celesztin pápa (422–432) idejében, de a 6. század kezdetétől gyakorlat lett a szentmise **Bevonulási éneke,** amelynek célja volt a hívő közösség felkészítése a szentmise ünneplésére.
- A **„Dicsőség a magasságban Istennek"** az egyik legrégibb imádság. A keleti eredetű himnuszról Nagy szent Leó pápa beszél egyik karácsonyi homíliájában megemlítve, hogy karácsonykor énekelték. Simacus pápának (498–514) tulajdonítják, hogy e himnusz használatát kiterjesztette a vasárnapokra és a vértanúk ünnepeire. A 11. század végéig csak a püspöki misén maga a püspök énekelhette elő. Később a mise ünnepélyessé tétele miatt énekelték.

- A római liturgia sajátos eleme volt a **Könyörgés – Kollecta.** A közösség személyes kéréseit az elöljáró terjeszti az Isten elé. Felszóltja imádságra közösséget a „Könyörögjünk" szóval. Hagyományos szerkezete: 1) Isten megszólítása; 2) egy vagy több indoklás; 3) a szorosan vett kérés; 4) a cél kifejezése; 5) befejezés. Ezzel fejeződött be a mise bevezető része, hasonlóképpen ilyen könyörgéssel zárul az adományok felajánlása (felajánló könyörgés) és az áldozás (áldozás utáni könyörgés). Szent Ágoston szól még a válaszos zsoltárról, amelyet az olvasmányok között szoktak énekelni.

- A **Hívek könyörgése** csak az első századokban szerepelt. Számos bizonyíték van létéről, de rövidesen teljesen eltűnik. A keleten megőrizték az imádságnak ezt a formáját. A római egyházban a II. Vatikáni zsinat vezette be ismét.

- Az **Uram irgalmazz – Kyrie eleison** története nem állapítható meg pontosan. Ezt a litánia szerű felkiáltásokat valószínűleg Gelasius pápa cserélte fel a hívek könyörgésével, említve előtte mindig a kérést is. Nagy szent Gergely pápa elhagyatta a kéréseket és csak a válaszok maradtak meg a liturgikus használatban.

3. 2. *2.* 2. A TRIDENTI ZSINATIG

Ebben az időszakban kerül a mise szertartásai közé az utolsó két elem:

- A szentmise kezdetén a **bűnbánati ima** a celebráns személyes imája volt, kérve Isten irgalmát és bocsánatát. Az imádság neve „apológia" volt. A tridenti zsinat átalakította és kibővítette a 42. zsoltárral és a Gyónom a mindenható Istennek imádsággal.

- A **Hitvallás** a keresztény életbe való beavatás szentségeinek kiszolgáltatásához készült. A nicea-konstantinápolyi hitvallás csak a 451-ben tartott Khalkedoni zsinat szövegeiben található. Míg Konstantinápolyban már a 6. században bevezették használatát a misében, a római liturgiában csak a 10. század elején. Célja nem a tévtanokkal szembeni állásfoglalás volt, hanem a hívő nép ezzel felelt az Isten igéjére.

3. 2. *2.* 2. A TRIDENTI ZSINATTÓL NAPJAINKIG

A tridenti zsinat (1545–1563) a teljes katolikus tanítás megfogalmazása mellett foglalkozott a szentmise liturgiájával is. 1562. február 26-án a misekönyv reformjára bizottságot rendelt ki. Ennek a célja az volt, hogy a liturgiát megtisztítsák az évszázadokon át ráragadt kevésbé értékes elemektől. Ez főleg

a szövegekre vonatkozott. Ez a munka azonban csak a zsinat befejezése után készült el, így V. Pius pápának (1566-1572) jutott a feladat, hogy a zsinat által kívánt misekönyvet megjelentesse. A Római Misekönyv 1570-ben jelent meg és pontosan 400 évig volt érvényben.

Hazánkban a középkor folyamán többféle misekönyvet használtak, bár közülük nem sok maradt fenn a törökök pusztításai miatt. A tridenti zsinat határozatait Oláh Miklós esztergomi érsek az 1564. évi nagyszombati zsinaton ünnepélyesen kihirdette, de az újításoknak csak Pázmány Péter tudott komoly erőfeszítések által öt zsinat tartásával érvényt szerezni. Az 1630-ban Nagyszombatban tartott zsinaton kijelentették, hogy átveszik az új misekönyvet, de azt kérték VIII. Orbán pápától, hogy a magyar szentek ünnepeit megtarthassák. A pápa ezt 1632-ben meg is engedte azzal, hogy Szent István király ünnepét az egész egyházra kiterjesztette.

3. 2. *3. Az Eukarisztia liturgiája*

3. 2. *3.* 1. AZ ADOMÁNYOK ELŐKÉSZÍTÉSE

Az adományok előkészítésének évszázadokon át használt neve: **felajánlás (offertorium).** Ez a kifejezés, amely a hívek adományára utalt, később már áldozatként említette az adományokat és több imádság keretében felajánlotta a mennyei Atyának a miséző pap.

Az utolsó vacsora egyszerű eseménye, hogy Jézus kezébe vette a kenyeret és a kelyhet, egyre ünnepélyesebbé vált. Először az oltárhoz vitték a kenyeret és a bort, majd a diakónusokra bízták, hogy vigyék az oltárhoz (Hippolütosz). Szent Ágoston megjegyzi, hogy édesanyja mindig vitt adományt az oltárhoz. Tours-i Gergely pedig egy özvegyasszonyról beszél, aki minden nap kb. fél liter gázai bort hozott az oltárhoz. Később a hívek a sekrestyébe viszik a kenyeret és a bort (Galliában) és a diakónusok vagy más segítők viszik az oltárhoz.

Szent Ágoston beszámol arról, hogy amíg az adományok átadása történt, addig a hívek zsoltárt énekeltek. Volt néhány olyan hely is, ahol az adományok átadásakor hangosan bemondták az adományozó nevét. A szkóla, az énekesek csoportja nem tudott részt venni a felajánláson, ezért részvételük jeleként a kehelybe öntendő vizet adták át. A 8. századig egyetlen felajánló könyörgés volt, később számos magánimádsággal bővült. V. Pius pápa véglegesítette ezek formáját néhány imádsággal. Az „imádkozzatok testvérek" már a 8. században megtalálható a felajánlás befejező imájaként.

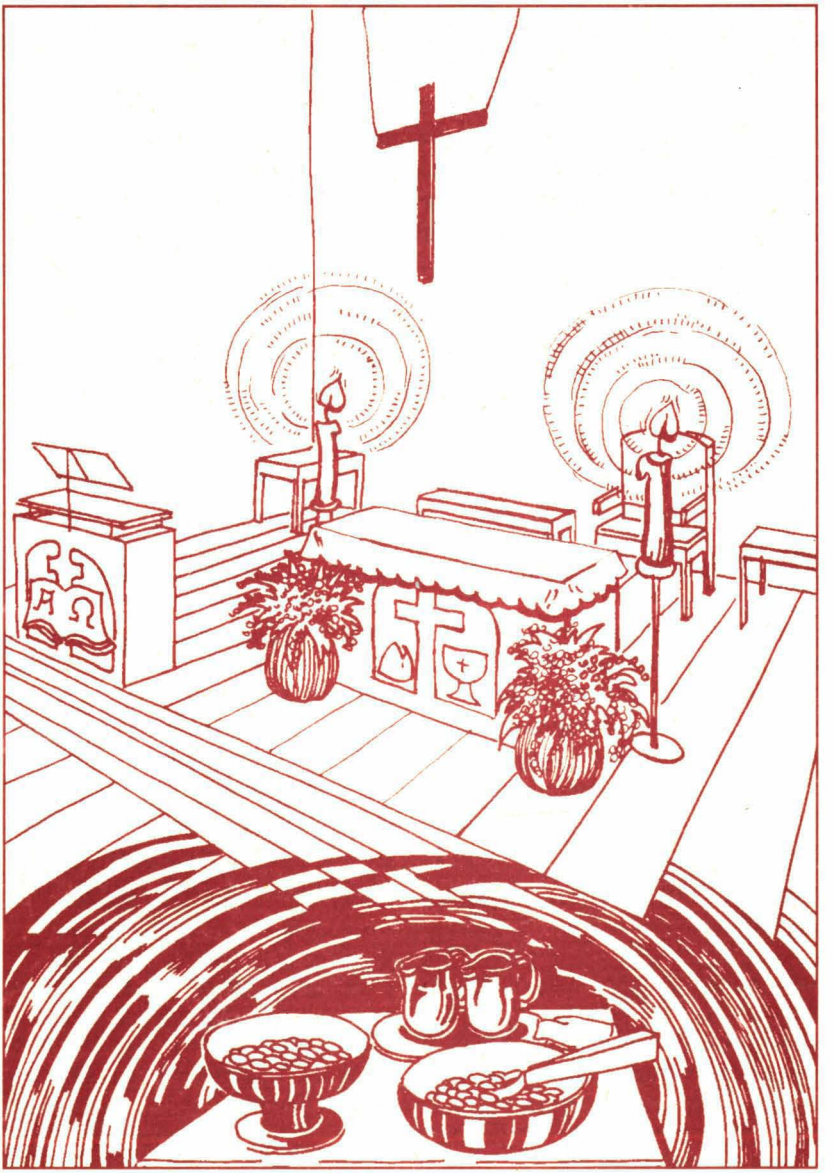

Az adományok előkészítése

3. 2. 3. 2. Az eukarisztikus imádság

Az eukarisztikus ima a prefáció és a Szent vagy után kezdődik és az ünnepélyes doxológiával a Szentháromság dicséretével fejeződik be a Miatyánk előtt. Ennek az imádságnak több nevét ismerjük. A görögök **„anafóra"** (felemelni, oltárra vinni), a nyugati egyház leggyakrabban használt kifejezése a **„canon actionis"** vagy röviden **„canon"** (az áldozatbemutatás szabálya). Amikor a római liturgia, csak egyetlen kánont ismert, akkor **„canon romanus"** (római misekánon) nevet használtak 1970-ig. Ma a latin **„prex eucharistica"**, eukarisztikus ima kifejezést használjuk.

Az ószövetségi választott nép étkezéséhez hozzátartozott az Isten dicsőítése a kapott javakért. Ezt az imádságot a családfő végezte. Az újszövetség közössége ebben a részben különösen is magasztalja a Teremtőt azért a kenyérért és borért, amelyet Krisztus Teste és Véreként kap ajándékul. – **Hálaadás** is azért az eledelért, mely által Krisztus megjelenik övéi körében. – De **áldozat** is, mert a szent színek alatt jelenvalóvá válik Krisztus egyetlen végtelen értékű áldozata, amelyet a hívő közösség hirdet és megvall.

Az első századokban még nem létezett pontosan megfogalmazott eukarisztikus imádság. A 4. és 6. század között keleten számos, a római egyház liturgiájában egy (a mai II. eukarisztikus imádság őse), illetve apró utalások már jelzik a több, mint ezerötszáz évig használt római kánon (a mai I. eukarisztikus imádság) létezését.

Az **alapítás elbeszélése,** vagyis az utolsó vacsora leglényegesebb eseménye az, amely által Jézus Krisztus jelen lesz övéi között. Vagyis a misézős püspök vagy pap megismétli Jézus szavait. Ezt még néhány imádsággal és könyörgéssel vette körül az Egyház, melyek minden eukarisztikus imában, illetve anafórában megtalálhatók.

Az **epiklézis,** a Szentlélek hívása, hogy megszentelésével tegye Jézus testévé és vérévé a kenyeret és a bort. Később, a második alkalommal pedig arra kéri az Egyház a Szentlelket, hogy gyűjtse össze mindazokat, akik Krisztus testében és vérében akarnak részesülni.

Az **anamnézis,** a megemlékezés, amelyben az Egyház teljesíti Jézus parancsát, hogy megemlékezik szenvedéséről, kereszthaláláról, dicsőséges feltámadásáról és mennybemeneteléről.

A **közbenjáró imádság** különböző szándékokat gyűjt egybe az élőkért és holtakért: az egyetemes és a helyi egyház vezetőiért és közösségéért, a megholtakért. Ha valamelyik szentség kiszolgáltatása történik a misében, itt emlékezünk meg azokról, akik abban részesültek.

A **doxológia,** az eukarisztikus ima ünnepélyes záró dicsőítése. Ez úgy hangzik el, hogy Krisztus testét és vérét tartalmazó kelyhet a miséző kissé felemeli. Így még inkább hangsúlyt kap az, hogy a mennyei Atyának ez a dicsérete Krisztus által történik. A hívő nép válaszával – Ámen – részt vesz ebben a magasztalásban.

Eddig kizárólag az eukarisztikus ima szövegéről beszéltünk. Az alapítás elbeszélésekor, vagyis az átváltoztatáskor a miséző „megmutatta" a híveknek a közéjük jött Üdvözítőt, de csak a 12-13. századtól a hívek kívánságára lett gyakorlat az átváltoztatás után rögtön felmutatni a Szent Ostyát és a kehelyben lévő Szent Vért.

3. 2. 3. 3. Az áldozás

Az áldozás, vagyis az Úr testének és vérének kiosztása szorosan hozzátartozik a Eukarisztia ünnepléséhez. Ugyanis nemcsak áldozat, hanem az Úr parancsa szerint „vegyétek és egyétek.." A szertartása az Úr imádságával kezdődik és az áldozás utáni könyörgéssel fejeződik be.

Az **Úr imádságát** nagyon régen végezték már a kenyértörés alkalmával. Nagy Szent Gergely pápa 600 körül helyezte ide.

Szinte valamennyi liturgiában (keleten és nyugaton) szerepelt a betoldás, az **embolizmus**. Tulajdonképpen az Úr imádságának utolsó mondatát „...de szabadíts meg a gonosztól" bővíti ki kérésekkel. Ezt ma is végezzük (Szabadíts meg...). Összekötő kapocs az Úr imádsága és a béke köszöntés között.

A **békecsók,** vagy **béke köszöntés** az Úr ígéretéből ered: *„Az én békémet hagyom nektek"* (Jn. 14,27). Ezt közvetíti az áldozás előtti utolsó felszólítás. Az Apostoli hagyomány c. mű írja, hogy a katekumenekkel, a keresztségre készülőkkel nem váltottak békecsókot, „mert az ő csókjuk még nem szent" (215). A 2. században még a hívek könyörgése után következett, de I. Ince pápa 416-ban Decentiusnak, Gubbio püspökének már arról írt, hogy ez a béke köszöntés itt történik. Szent Ágoston az áldozásra való előkészületnek tekinti a békecsók átadását. A liturgikus reformig csak a papság váltott békecsókot.

A **kenyértörés** nemcsak az Eukarisztia ünneplését jelentette, hanem a valóságban is széttörték az Eukarisztiát, vagyis az összes konszekrált kenyeret, hogy szétosszák az áldozóknak. A 7-8. században a pápai miséken maga a pápa a papokkal együtt törte meg az Eukarisztiát és az ako

litusok hozták a fából készült kis ládáikat, amelybe elhelyezték azt. Mindig félre tettek a betegeknek, de egy darabkát megőriztek azért, hogy a következő misén a kehelybe ejtsék, kifejezve a mise folytonosságát. Az előbb említett I. Ince pápa beszélte el, hogy Róma különböző plébániáiról a hívek nem tudtak részt venni a pápai misén, ezért az egységet kifejezve, az Eukarisztia egy kis darabját vitték el nekik. Amikor az egyes plébániákon ehhez a részhez értek, akkor a kehelybe ejtették a hozott kis darabkát. Ennek egy másik értelmezése, amit ma is mond a pap, hogy jelzi az megígért örök életben való részesedést. A 9. században kezdenek el készíteni kis ostyákat. Így csak a nagy ostya megtörése maradt meg.

Az **Isten Báránya** fohászt valószínűleg I. Sergius pápa (687–701) vezette be. A kenyértörés kísérő éneke volt, később háromszori éneklésben határozták meg a számát. A 11. század végéig csak „irgalmazz nekünk", attól kezdve 3. fohászként „adj nekünk, békét" használták. Ugyanebben az időben a gyászmisékben „adj nekik nyugodalmat".

Az **áldozásra való antifóna** válaszos formában, körmeneti énekként már a 4. században megtalálható.

A **két szín alatt** való áldozást az Úr parancsa szerint gyakorolta az Egyház. Már az ősegyház életében is a körülmények megkívánták, hogy csak a kenyér színe alatt vigyék az Oltáriszentséget a betegekhez és a börtönökben sínylődőknek. A 12. században egyre inkább általánossá vált csak a kenyér színe alatti áldozás. Egyrészt praktikus okokból (könnyen tiszteletlenségnek volt kitéve a szent Vér), másrészt az Egyház hite, hogy a teljes Krisztus van jelen a kenyér színe alatt is.

Az **áldozás utáni könyörgés** hálaadás a Krisztussal való találkozásért és mindazért az ajándékért, amelynek részesei lettek a résztvevők.

A **befejező szertartás** a legrégibb római liturgikus rend szerint így zajlott: a püspök elhagyva az oltárt a hozzá forduló, áldást kérő híveknek így válaszolt: „Áldjon meg minket (titeket) az Úr". A pap befejező áldása csak a 12. század utáni könyvekben található. Ugyanez a liturgikus rend említette, hogy a diakónus a pápa áldása után felszólította a közösséget: „Ite, missa est" (Menjetek, a misének vége).

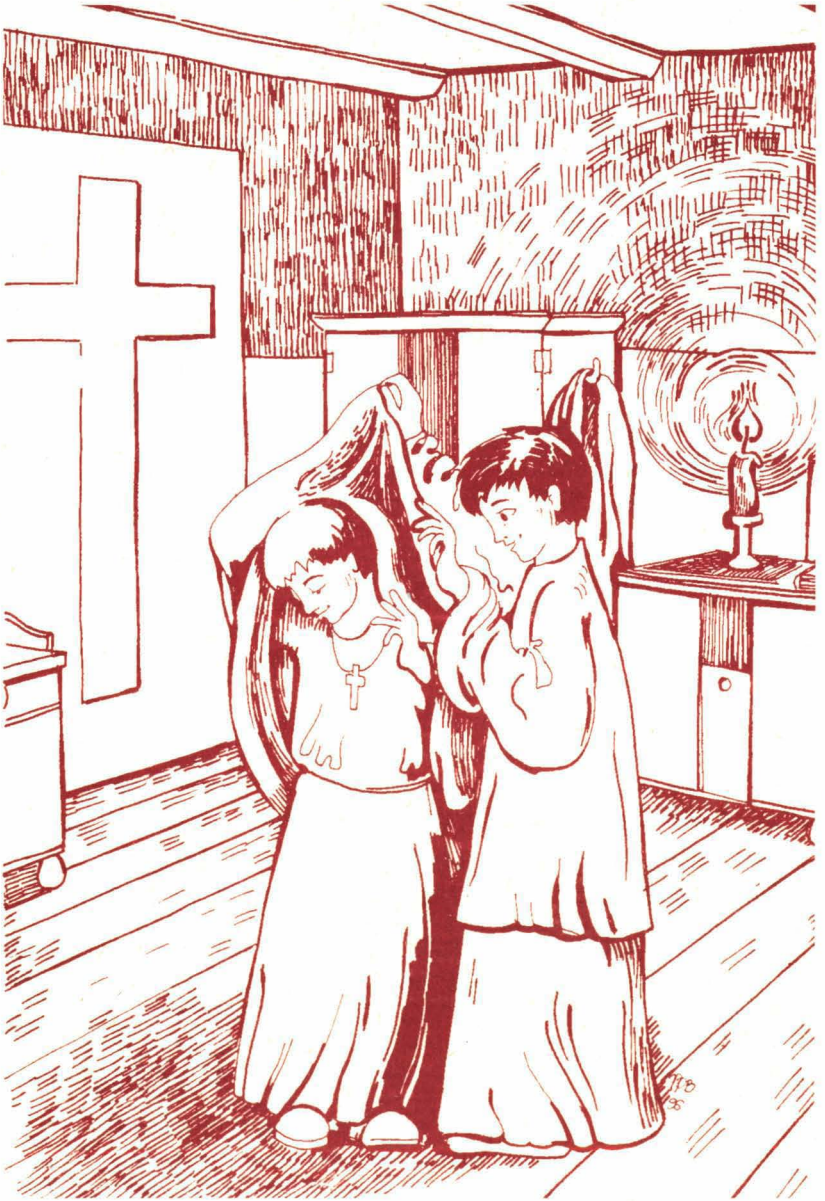

A ministránsok segítenek egymásnak az öltözködésben

3. 3. A ministrálás rendje

3. 3. *1. Felkészülés és előkészület*

A templomba érkezve keresztvetéssel vagy térdhajtással köszöntjük az Urat. A sekrestyében társaiddal együtt készítsétek elő a miséző pap kelyhét, az ostyákat a szentáldozáshoz, az olvasmányos könyvet és keressétek ki a napi miseszöveget. Ebben nagy segítségetekre van a Direktórium, a naptár. Segíthettek a liturgikus napnak megfelelő miseruha előkészítésében is. Ellenőrizzétek, hogy az ampolnák, a kancsók a helyükön vannak-e. Ha az adományok részére külön asztal van, oda helyezzétek a kelyhet, az ostyákat és a kancsókat. Néhány perccel a szentmise kezdete előtt gyújtsátok meg a gyertyákat. Öltsétek fel a ministránsruhákat és igazítsátok meg egymáson. Indulás előtt beszéljétek meg egymás között, hogy kinek mi lesz a liturgikus feladata a szentmisén. A ministrálás előtti ima elvégzése után csendben, imádkozva várjátok az indulásra szóló jelzést.

3. 3. *2. A ministrálás rendje*

BEVEZETŐ SZERTARTÁS

Célja: a híveket, akik egybegyűltek, közösséggé alakítsa és előkészítse az Isten igéjének hallgatására és az eukarisztia ünneplésére.

Bevonulási vagy kezdő ének

A sekrestyéből a pappal együtt indultok el. A kezdőének előtt egyikőtök csengessen a mise kezdetét jelző csengővel. Az oltár elé érve köszöntsétek térdhajlással az Urat, vagy ha a tabernákulum nem itt van, csak fejhajtással. Utána a helyetekre mentek.

A pap megcsókolja az oltárt.

P: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.
H: Ámen.

A keresztvetés Krisztushoz való tartozásunk jele.

P: Az Úr legyen veletek.
H: És a te lelkeddel.

Ezzel a köszöntéssel adja hírül a miséző pap, hogy Krisztus jelen van hívő közösségében.

P: Testvéreim! Vizsgáljuk meg lelkiismeretünket és bánjuk meg bűneinket, hogy méltóképpen ünnepelhessük az Úr szent titkait!

Ezekkel vagy hasonló szavakkal szólítja fel a pap lelkiismeret-vizsgálatra és bűnbánatra a jelenlévő közösséget

H: Gyónom a mindenható Istennek és nektek testvéreim hogy sokszor és sokat vétkeztem gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással: én vétkem, én vétkem, én igen nagy vétkem. Kérem ezért a Boldogságos mindenkor Szeplőtelen Szűz Máriát, az összes angyalokat és szenteket, és titeket testvéreim, hogy imádkozzatok érettem Urunkhoz, Istenünkhöz.

Más formát is használhat.

P: Irgalmazzon nekünk a mindenható Isten, bocsássa meg bűneinket, és vezessen el az örök életre.

H: Ámen.

Ezzel az imával fejeződik be a bűnbánati cselekmény, amely nem a bűneink alóli feloldozás imája. Kérjük Istent, hogy legyen irgalmas hozzánk.

P: Dicsőség a magasságban Istennek,

H: és a földön békesség a jóakaratú embereknek.
Dicsőítünk téged, áldunk téged, imádunk téged, magasztalunk téged, hálát adunk neked nagy dicsőségedért, Urunk és Istenünk, mennyei Király, mindenható Atyaisten.
Urunk, Jézus Krisztus, egyszülött Fiú, Urunk és Istenünk, Isten Báránya, az Atyának Fia, te elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk; te elveszed a világ bűneit, hallgasd meg könyörgésünket. Te az Atya jobbján ülsz, irgalmazz nekünk.
Mert egyedül te vagy a Szent, te vagy az Úr, te vagy az egyetlen Fölség, Jézus Krisztus, a Szentlélekkel együtt, az Atyaisten dicsőségében. Ámen.

A dicséret és magasztalás himnusz a megváltásért, de különösképpen Jézus Krisztusért. Főünnepeken, ünnepeken és az évközi vasárnapokon imádkozzuk, illetve énekeljük.

P: Könyörögjünk!...

A felszólítás után mindannyian csendben az Úr Jézushoz fordulunk személyes kéréseinkkel. A celebráns pedig hangosan mondja „mindnyájunk" közös kérését.

H: Ámen.

Válaszunkkal megerősítjük az Egyház kérését.

AZ IGE LITURGIÁJA

Célja: az Isten maga szól Egyháza által a hívek közösségéhez.

Felolvasó F: OLVASMÁNY…

Ez az Isten igéje.
H: Istennek legyen hála.

Az olvasmány meghallgatására valamennyien leülünk. Ez az Ószövetségből, az Apostolok Cselekedeteiből vagy a Jelenések könyvéből való részlet.

VÁLASZOS ZSOLTÁR

Az olvasmány tanítására a válaszos zsoltár felel.

F: SZENTLECKE…
Ez az Isten igéje.
H: Istennek legyen hála.

A szentlecke valamelyik apostoli levélből kijelölt szakasz. Krisztus misztériumáról tanítja a hívek közösségét és egyben biztatást is ad a keresztény életre.

ALLELUJA vagy EVANGÉLIUM ELŐTTI VERS

Mindannyian felállunk. A dicséret és öröm szavával köszönti és magasztalja Isten népe a közösségbe „lépő" tanító Krisztust.

EVANGÉLIUM

Az ige liturgia csúcspontja: Jézust magát hallgatjuk.

P: Az Úr legyen veletek.
H: És a te lelkeddel.
P: Evangélium Szent … könyvéből.
H: Dicsőség neked, Istenünk.
P: …

Három kis kereszttel megjelöljük magunkat a homlokunkon, az ajkunkon és a mellünkön. Ezzel megvalljuk, hogy Isten irányítsa gondolatainkat, szavainkat és szívünket.

Ezek az evangélium igéi.
H: Áldunk téged, Krisztus.

Az evangélium felolvasása végén megcsókolja az evangéliumos könyvet.

HOMÍLIA

A homíliát ülve hallgatjuk.

P: ….

A pap az elhangzott szentírási szakaszokat magyarázza a híveknek és biztatja őket a tanúságtételre. A homília is Isten igéje: Isten az ő szolgái által tanít és az életünkben várja erre a választ.

P+H: Hiszek az egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében.

Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől, született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű; és minden általa lett. Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből.

Megtestesült a Szentlélek erejéből Szűz Máriától, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalált szenvedett és eltemették. Harmadnapra feltámadott az Írások szerint, fölment a mennybe, ott ül az Atyának jobbján, de újra eljön dicsőségben, ítélni élőket és holtakat, és országának nem lesz vége.

Hiszek a Szentlélekben, Urunkban és éltetőnkben, aki az Atyától és a Fiútól származik; akit éppúgy imádunk és dicsőítünk, mint az Atyát és a Fiút. Ő szólt a próféták szavával.

Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, vallom az egy keresztséget a bűnök bocsánatára, várom a holtak feltámadását és az eljövendő örök életet. Ámen.

Valamennyien felállunk.
A hitvallás a közösség válasza Isten igéjére. Közösen, ünnepélyesen valljuk meg hitünket. Ez a Nicea-konstantinápolyi hitvallás, de helyette mondható az Apostoli Hitvallás is.
Főünnepeken és vasárnapi szentmisékben imádkozzuk.

HÍVEK KÖNYÖRGÉSE

P: Kérjük, testvéreim, …

F: …

H: Kérünk téged, hallgass meg minket!

F: …

P: ….

H: Ámen.

A pap felhívására az előimádkozó elmondja a különböző szándékokat. Ilyenek pl. az Egyházért, a szegényekért, a betegekért, a különböző célokért és végül mindig a jelenlévő közösségért való kérés.
Végül a pap összefoglalja kéréseinket és nevünkben az Istennek ajánlja egy könyörgés formájában. *Leülünk.*

AZ ADOMÁNYOK ELŐKÉSZÍTÉSE

Az adományokat, a kenyeret és a bort – általában a ministránsok – az oltárhoz hozzák. Mindkettő a föld termése és az emberi munka gyümölcse, melyeket a hívő közösség összegyűjtött készséges szívvel és örömmel, de egyben bűnbánata jeléül is.

P: Áldott vagy, Urunk, mindenség Istene, mert a te bőkezűségedből kaptuk a kenyeret.

A kenyérrel és a borral együtt pénzadományt, vagy más adományt is fel lehet ajánlani. Ezt nevezzük perselyezésnek, amit a ministránsok, a sekrestyés, vagy más alkalmas személyek gyűjtenek össze.

Felajánljuk neked, mint a föld termését és az emberi munka gyümölcsét. Ebből lesz számunkra az élet kenyere.

A pap imádságot mond a kenyér ajándékáért, ha a hívek énekelnek, halkan mondja.

H: Áldott legyen az Isten mindörökké.

A hívek egyetlen mondattal felelnek.

P: *(A kehelyben lévő borba néhány csepp vizet önt.)* A bor és a víz titka által részesüljünk annak istenségében, aki részese lett emberségünknek.

A misézŏ pap megmagyarázza a bor és a víz egyesítésének jelentését.

Áldott vagy Urunk, mindenség Istene, mert a te bőkezűségedből kaptuk a bort. Felajánljuk neked, mint a szőlőtő termését és az emberi munka gyümölcsét. Ebből lesz számunkra a lélek itala.

A pap imádságot mond a bor ajándékáért, ha a hívek énekelnek, halkan mondja.

H: Áldott legyen az Isten mindörökké.

A hívek egyetlen mondattal felelnek.

P: Mosd le, Uram, bűneimet és vétkeimtől tisztíts meg engem.

Az egyik ministráns kevés vizet önt a pap ujjaira. A lelki tisztaságért könyörög, mielőtt az Úr testét és vérét érintené.

Imádkozzatok, testvéreim, hogy áldozatunk kedves legyen a mindenható Atyaisten előtt.

A misézŏ papnak ez a felhívása már az áldozatra irányítja figyelmünket.

H: Fogadja el az Úr kezedből az áldozatot nevének dicséretére és dicsőségére, mindannyiunk és az egész Anyaszentegyház javára.

AZ EUKARISZTIKUS IMA

P: Az Úr legyen veletek!

H:És a te lelkeddel.

P: Emeljük föl szívünket!

H:Fölemeltük az Úrhoz.

P: Adjunk hálát Urunknak, Istenünknek!

H:Méltó és igazságos.

P: Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindig és mindenütt hálát adjunk, Szentséges Atyánk, neked, szeretett Fiad, Jézus Krisztus által.

(Itt következik a liturgikus időnek, vagy az ünnepnek megfelelő rész)

Ezért az angyalokkal és minden szenteddel együtt dicsőségedet hirdetjük és egy szívvel zengjük:

H:Szent vagy, szent vagy, szent vagy, mindenség Ura, Istene. Dicsőséged betölti a mennyet és a földet. Hozsanna a magasságban. Áldott, aki jön az Úr nevében, Hozsanna a magasságban.

P: Valóban szent vagy, Istenünk, minden szentség forrása.

Kérünk, szenteld meg ezt az adományt, áraszd le rá Szentlelkedet, hogy számunkra a mi Urunk, Jézus Krisztus teste és vére legyen.

Ezzel a válaszos verssel kezdődik az eukarisztikus ima. A pap köszönti, buzdítja, majd hálaadásra szólítja fel a közösséget.

A prefációban, az „ünnepi beszédben", az Atyaistent dicsőítjük és hálát adunk az üdvtörténet egész művéért. Először tudatosítja bennünk a hálaadás jelentőségét, majd elmondja ennek az okait (ez a változó része). A hálaadásban azonban részt vesz az egész teremtett világ, a látható és a láthatatlan világ velünk együtt.

A miséző pap kapcsolódik a hívek dicséretéhez, majd kezét kiterjesztve a kenyér és a bor fölé a Szentlelket kéri, hogy folytassa a megszentelés művét az emberek között, hogy a kenyér és a bor Jézus Krisztus teste és vére legyen. Ez az EPIKLÉZIS az átváltoztatásra (Lélekhívás).

Mindannyian letérdelünk, esetleg erre csengetéssel is figyelmeztetik a ministránsok a híveket.

Ő mielőtt önként átadta magát a szenvedésre, kezébe vette a kenyeret, hálát adott, megtörte, tanítványainak adta, és így szólt:

VEGYÉTEK, ÉS EGYETEK EBBŐL MINDNYÁJAN, MERT EZ AZ ÉN TESTEM, MELY ÉRTETEK ADATIK.

A vacsora után ugyanígy kezébe vette a kelyhet is, majd ismét hálát adott, odaadta tanítványainak, és így szólt:

VEGYÉTEK, ÉS IGYATOK EBBŐL MINDNYÁJAN, MERT EZ AZ ÉN VÉREM KELYHE, AZ ÚJ ÉS ÖRÖK SZÖVETSÉGÉ.
EZ A VÉR ÉRTETEK ÉS MINDENKIÉRT KIONTATIK A BŰNÖK BOCSÁNATÁRA.
EZT CSELEKEDJÉTEK AZ ÉN EMLÉKEZETEMRE.

P: Íme, hitünk szent titka:

H: Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, amíg el nem jössz.

P: Ezért Fiad halálának és feltámadásának emlékét ünnepelve, felajánljuk neked, Istenünk, az élet kenyerét és az üdvösség kelyhét, és hálát adunk, mert arra méltattál minket, hogy színed előtt állhatunk és szolgálhatunk neked.

Kérve kérünk, gyűjtsön egybe a Szentlélek mindnyájunkat, akik Krisztus testében és vérében részesülünk.

Viseld szíveden, Urunk, Egyházad sorsát az egész világon, tedd tökéletessé a szeretetben ... pápánkkal, ... püspökünkkel és az egész papsággal együtt.

AZ ALAPÍTÁS ELBESZÉLÉSEKOR az utolsó vacsorán történt eseményeket halljuk: Jézus szavait és tetteit. Az Egyház engedelmeskedik a felszólításnak, hogy Jézus emlékére cselekszi ezt. A kenyér és a bor átváltoztatása az Atyának bemutatott áldozatot jeleníti meg. A pap szavaira a kenyér és a bor Jézus teste és vére lesz.

Az áhítat csendje után a megváltás örömteli válasza hangzik el.
A ministránsok felállnak.

Az Egyház teljesítette Krisztus parancsát, melyet apostolainak adott: szenvedésének, feltámadásának és mennybemenetelének emlékére cselekedjenek. Ezt nevezzük ANAMNÉZISNEK (megemlékezés).

A második EPIKLÉZIS arra kéri a Szentlelket, hogy az Úr asztalánál gyűjtsön össze minket.

A KÖZBENJÁRÓ IMÁDSÁGOKBAN a világ üdvösségéért imádkozik a pap: az Egyházért, a püspökök testületéért, a papságért, Isten népéért és mindazokért, akik őszinte szívvel keresik Istent. A prefációban való felszólítás után mi is bekapcsolódunk Isten dicsőítésébe és magasztalásába. Ezt lehet énekelni is, így még ünnepélyesebb magasztalásunk.

Emlékezzél meg a feltámadás reményében elhunyt testvéreinkről, és mindazokról, akik irgalmadban bízva távoztak el a világból; bocsásd őket szent színed látására.

Könyörülj, kérünk, mindnyájunkon, hogy Isten anyjával, a Boldogságos Szűz Máriával, a szent apostolokkal és minden szenttel együtt, akik a világ kezdete óta kedvesek voltak előtted, részesei lehessünk az örök életnek, és dicsőítve magasztaljunk téged, Jézus Krisztus, a te Fiad által.

Őáltala, ővele és őbenne a tiéd, mindenható Atyaisten, a Szentlélekkel egységben minden tisztelet és dicsőség mindörökkön-örökké.

Végül a megholtakért majd örök üdvösségünkért könyörög

Az eukarisztikus ima a DOXOLÓGIÁVAL, a Szentháromság magasztalásával fejeződik be. Méltó, hogy ez énekelve hangozzék el.

H: Ámen.

Ehhez a dicsőítéshez a hívek is csatlakoznak.

A SZENTÁLDOZÁS SZERTARTÁSA

P: Üdvözítőnk parancsára és isteni tanítása szerint így imádkozunk:

P+H: Miatyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved; jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma; és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek; és ne vígy minket kísértésbe; de szabadíts meg a gonosztól.

Az Úr imádságának elmondása vagy éneklése a szentáldozásra való előkészület része. A hívek közössége kifejezi azt a hitét, hogy nemcsak a földi kenyérre van szükség, hanem a lelki táplálékra is, ami nem más, mint Krisztus teste.

P: Szabadíts meg, kérünk, Urunk, minden gonosztól; Adj kegyesen békét napjainkban, hogy irgalmadból mindenkor bűn és baj nélkül éljünk, míg reménykedve várjuk az örök boldogságot és Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak dicsőséges eljöttét.

Ez egy betoldás, az utolsó mondat kérésének kiterjesztése és részletezése, amely túl mutat a földi életen, az örök élet felé.

H: Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.

P: Urunk, Jézus Krisztus, te azt mondottad apostolaidnak: békét hagyok rátok, az én békémet adom nektek. Ne vétkeinket nézzed, hanem Egyházad hitét, őrizd meg szándékod szerint békében és add meg teljes egységét. Aki élsz és uralkodol mindörökkön örökké.

H: Ámen.

A békéért könyörög a miséző pap, megemlékezve arról, hogy az Úr maga ígérte ezt az utolsó vacsorán tanítványainak.
Ez az imádság a liturgikus időszakok szerint változhat.

P: Az Úr békéje legyen veletek mindenkor.

H: És a te lelkeddel.

A miséző pap meghirdeti Krisztus békéjét.

P: Köszöntsétek egymást a béke jelével.

H: Legyen békesség köztünk mindenkor.

Felszólítja a jelenlévő közösséget, hogy a béke jelével köszöntsék egymást.
Mivel az Úr asztalához együtt járulunk, jogosan elvárhatjuk egymástól, hogy kifejezzük kölcsönös megbocsátásunkat és testvéri szeretetünket.
A miséző pap a helyi szokásnak megfelelő sorrendben átadja a béke köszöntést az oltárnál állóknak, a ministránsoknak. Sok helyen a ministránsok viszik a híveknek és kézfogással adják át, de ugyanakkor a hívek is kézfogással köszöntik közvetlen szomszédaikat.
Amíg a béke köszöntés tart, addig a pap kezébe veszi a nagy ostyát, megtöri két részre, majd egy kis darabkát a kehelybe ejt. Ez a megtörés jelzi számunkra, hogy sokan vagyunk, akik az Úr asztalához járulunk és részesülünk az élet kenyeréből, amely maga Jézus Krisztus. Az kis részecske kehelybe való egysége még külön kiemeli, hogy az élő Krisztus van jelen közöttünk.
Ezalatt közösen mondják, vagy éneklik a szentáldozásra való előkészületként.
Az ének alatt halkan imádkozva készül elő a miséző pap is a szentáldozásra.

P: A mi Urunk, Jézus Krisztus testének és vérének egyesítése váljék a szentáldozásban lelkünk üdvösségére.

H: Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk.
Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk.
Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: adj nekünk békét.

P: Íme, az Isten Báránya, íme, aki elveszi a világ bűneit. Boldogok, akiket meghív asztalához Jézus, az Isten Báránya.

Ha az ének befejeződik, a hívek is hasonlóképpen cselekszenek.
A pap felmutatja az eukarisztiát a híveknek és meghívja őket az Úr asztalához.

H: Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem.

A kafarnaumi százados példájára fejezzük ki méltatlan voltunkat az Úr fogadására.

P: Krisztus teste.

A miséző pap megáldozik: magához veszi az Úr testét és vérét, majd szétosztja a híveknek is.
A szentáldozás módja: fogadhatjuk az Úr testét úgy, hogy a bal kezünkbe helyezi azt az áldoztató, majd jobb kezünkkel megfogva a nyelvünkre helyezzük. De lehet úgy is a szentáldozáshoz járulni, hogy válaszunk után nyelvünket az ajkunkra téve, az áldoztató rá helyezi az Eukarisztiát. Ha két szín alatt történik az áldozás, akkor kizárólag csak a nyelvünkre lehet helyezni.
A szentáldozás alatt a ministránsok közül az igényeknek megfelelően egy vagy több tarthatja az áldoztató tálcát az áldozók ajka vagy keze alá. Mindezt azért, hogy az Eukarisztia egyetlen morzsája se eshessen a földre. *A helyi gyakorlatnak megfelelő rendben járulhatnak a ministránsok is a szentáldozáshoz.* A hívek áldozás alatt énekelhetnek. Az áldoztatás után a miséző pap visszaviszi a tabernákulumba a megmaradt Eukarisztiát. *Az egyik ministráns hozza a vizes kancsót, és szükség szerint a kehelybe önti. A pap maga, vagy valamelyik segítő összerakja a kelyhet, esetleg a ministráns viszi a helyére.*

vagy:

P: Krisztus teste és vére.
H: Ámen.

Utána mindannyian csendben imádkoznak.

P: Könyörögjünk…
H: Ámen.

A pap az áldozás utáni könyörgéssel ad hálát mindenki nevében a szentáldozás kegyelméért és kéri, hogy az gyümölcsöző legyen életünkben.

BEFEJEZŐ SZERTARTÁS

Célja: Isten népének családja az Eukarisztia ünneplése után hazatér otthonába és visszatér mindennapi foglalkozásához. Mindenki számára megmarad a feladat, hogy őrizze meg a hitét, amit maga Krisztus táplált, tegyen tanúságot keresztény életével a kívülállók és keresztény testvérei előtt.

Itt következnek a hirdetések.

P: Az Úr legyen veletek.
H: És a te lelkeddel.
P: Áldjon meg benneteket a mindenható Isten: az Atya, a Fiú és a Szentlélek.

A pap ugyanazzal köszöntéssel búcsúzik, amelyet a szentmise kezdetén használt.
A befejező áldással a három isteni Személy oltalmába ajánlja és a további kegyelmeket kéri mindazoknak, akik részt vettek a szentmisén.

H: Ámen.

A hívekkel együtt ti is meggyőződéssel válaszoljatok, hogy biztosak vagytok Isten további segítségében.

P: A szentmise véget ért, járjatok békével.
H: Istennek legyen hála.

Az elbocsátó szavakra a hívek, de a minisztránsok válasza is csak a köszönet, a hála és az öröm lehet a Krisztussal való találkozásért. De annak a vállalása is, hogy a mindennapi életben erről is tanúságot kell tenni. *A megfelelő tiszteletadás után a miséző pappal együtt bevonultok a sekrestyébe.*

3. 3. *3. A szentmisén lehetséges bővítések, változások*

A szentmisén való szolgálatnál, ministrálásnál előfordulhat néhány változás. Ezek ugyan a ti feladatotokat nem nagyon befolyásolják, de jó, ha ismeritek őket.

3. 3. *3.* 1. A KONCELEBRÁCIÓS MISE

Koncelebrálásról (együtt misézés) akkor beszélünk, amikor több pap, vagy püspök több pappal, vagy több püspök együtt végzi a szentmisét. Ebben az esetben az egyik – aki középen áll a papi széknél és az oltárnál – a főcelebráns, vagyis a szentmise liturgiájának vezetője. A többiek együtt miséznek vele, ők a koncelebrálók.

A koncelebrálóknak megfelelő helyet kell előkészíteni. A különböző feladatokat ők elosztják maguk között, a ministránsoknak kell kiosztani az eukarisztikus ima szövegeit a Szent vagy éneklése alatt és a Miatyánk imádkozása után összeszedni. Ilyenkor nagyon figyelni kell a vonulásokra, ezt beszéljétek is meg.

A koncelebrációs szentmisét kívánja az Egyház nagycsütörtökön (az egyházmegye főpásztora a papjaival és az esti szentmisén, ahol több pap van), valamint a diakónus, pap és püspökszentelésnél, különböző ünnepélyes eseménynél, ahol több pap van jelen.

3. 3. *3.* 2. AZ EUKARISZTIKUS IMÁK

I. eukarisztikus ima, vagy **római kánon**. Ünnepélyes hangvételű, nagyon gazdag tanításának értékét emeli még a számos szentírási utalás. Nagy szent Gergely pápa óta szinte teljesen változatlan. Az Úr nagyobb ünnepein szövegbetoldásokat alkalmaz. Római eredetére utal, hogy számos római szenteket felsorol az apostolokon kívül.

II. eukarisztikus ima: némi változásokkal megtalálható Hippolütosz: Apostoli hagyomány c. művében (215 körül).

III. eukarisztikus ima: új alkotás, a római hagyományt követi. Betoldásokat lehet alkalmazni, a szentek neveit is meg lehet említeni.

IV. eukarisztikus ima: új alkotás, a hosszú keleti anafórák mintájára készült. A saját prefáció hozzá tartozik az imához. Végigvezet bennünket az üdvösség történetén, és számos utalás történik az emberi és keresztény értékekre.

V. eukarisztikus ima **gyermekmisékre:** a gyermekek jobb bekapcsolása érdekében készült ez az ima. Egyszerű a nyelvezete, és a mindvégig megtalálható párbeszéd a tevékeny részvételt biztosítja.

VI. kiengesztelődési eukarisztikus ima: az 1975. évi szentév alkalmából készült. Visszatérő témája a bűnbánat, az Istennel való kiengesztelődés és megbékélés.

VII. eukarisztikus ima vagy az ún. **svájci kánonok**. 1974-ben Svájcban nemzeti tartott zsinat alkalmával nyert jóváhagyást ez a négy eukarisztikus ima.
Témái: A) Isten vezeti Egyházát; B) Jézus a mi utunk; C) Jézus a szeretet példaképe; D) az Egyház az egység útján.

3. 3. *3. 3.* Ünnepélyes mise

Ezzel a kifejezéssel kívánjuk meghatározni, hogy a mindennapi gyakorlattól eltérően lehetnek esetek, amikor külsőségeiben ünnepélyesebb lesz a szentmise. Ez lehet egy templombúcsú, bérmálás, elsőáldozás, stb.

Az ünnepélyesség először a vonulásokban nyilvánul meg. A menet elején halad a keresztvivő a két akolitussal (gyertyavivő), esetleg a turifer a füstölővel és a tömjénnel. Ezután következnek a ministránsok, majd a papság. Ilyen vonulás van a szentmise előtt, bevonuláskor és a szentmise végén a kivonuláskor.

Az evangélium olvasásához körmenetben vonulnak: a két akolitus, a turifer és az evangéliumot olvasó pap vagy diakónus. Az evangéliumos könyv két oldalán állnak az akolitusok, illetve a turifer.

Ünnepélyes misében négy alkalommal használhatunk füstölőt. A szentmise kezdetén, az oltárcsók után, az evangélium olvasásakor, a kenyér és a bor felajánlása után és az úrfelmutatáskor (ekkor csak a ministránsok teszneknek tömjént a tűzre és tömjénezik a felmutatott Eukarisztiát).

3. 3. *3. 4.* Szolgálatunk befejezése

A szentmise befejezésével a sekrestyében elmondjátok a hálaadó imát a ministrálásért, majd leveszitek a liturgikus ruhákat. Legyen gondotok arra, hogy rendben, összehajtva kerüljenek a ruhák a helyükre, hisz legközelebb ismét magatokra öltitek. Segíthettek a ruhák, a kehely helyre tételében is. Amikor elmentek a templomból, ne felejtsétek el, hogy számotokra Jézus szolgálata az életben – iskolában, otthon, barátok közt, stb. – folytatódik.

B. A GYÓGYULÁS SZENTSÉGEI

Az ember a keresztény beavatás szentségei révén részesedik Krisztus új életéből. Ezt az életet pedig mi „törékeny cserépedényben" (2Kor 4,7) hordozzuk. Az új istengyermeki életet a bűn meggyengítheti, sőt meg is semmisítheti. Az Úr Jézus, aki testünk-lelkünk orvosa, megbízta Egyházát, hogy a Szentlélek erejében folytassa gyógyító és üdvözítő művét tagjai között. Ez a célja a gyógyítás két szentségének.

4. A BŰNBÁNAT ÉS BŰNBOCSÁNAT SZENTSÉGE

A bűnbocsánat szentsége az a szentség, amelyben a gyóntató pap feloldozása által elnyerjük Istentől bűneink bocsánatát, és kiengesztelődünk az Egyházzal (MKK 178.).

Jézus nyilvános működése során nemcsak megbocsátotta a bűnöket, hanem ennek hatását is kimutatta. Ennek bizonyítéka, hogy a bűnösöket odaengedte asztalához, sőt ő maga is asztalukhoz ült. Még örömét is kifejezi a megtérő bűnös visszatérte miatt. Feltámadása után pedig hatalmat adott tanítványainak és ezáltal Egyházának is: *„Vegyétek a Szentlelket! Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad"* (Jn 20,22–23). Ezt már az ősegyház is gyakorolta, amint erről Szent Pál leveleiben is olvashatunk.[2]

4. 1. Liturgiájának kialakulása

Az első századokból a bűnbocsánat szentségének formájára vonatkozóan nincs pontos adatunk. Annyit tudunk, hogy csak a legsúlyosabb bűnökre vonatkozott és a püspök felügyelete alá tartozott. Ő vette fel a bűnbánót általában nagyböjt kezdetén a vezeklők csoportjába és részesítette a bűnbocsánatban húsvét előtt. A bűnbánati vezeklés nyilvános volt és sokszor évekig is eltartott, de a bűnök bevallása titkos. Ezért gyakorlat volt a bűnbánokért való rendszeres imádság. Mivel ez sokszor súlyos terhet rótt a bűnbánóra, nem merték sokan ezt vállalni. Ezért vált nagyon gyorsan elfogadott gyakorlattá az

2 Vö.: KEK 1443–1445.

ír nemzetiségű hithirdetők „magán" gyakorlata. Ez a 7. században kezdődő bűnbánat tartás már nem kívánta meg a hosszú időtartamot és a nyilvánosságot. Így ez a szentség ettől kezdve a bűnbánó és a pap között a legrejtettebb módon valósult meg. Ez a gyakorlat lehetővé tette a rendszeres felvételét és egyetlen szentségi cselekményben történt a bűnök bevallása, megbánása, az elégtétel vállalása és a feloldozás. Nagy vonalakban ma is ez a gyakorlat.[3]

4. 2. Szertartása

A bűnbánat szentségének helye a gyóntatószék vagy gyóntató helység. Ott várja a bűnbánót a gyóntató pap.

Szertartása:

A) a megtérő fogadása:
A megtérő köszönése után keresztet vet, a pap pedig e szavakkal buzdítja: Isten, akinek világossága felragyogott szívünkben, adja meg neked, hogy igazán belásd bűneidet, és felismerd az ő irgalmas szeretetét.

B) szentírási részlet (tetszés szerint), bűnök bevallása és az elégtétel elfogadása;

C) a megtérő imája és a feloldozás:
A bánatima elmondása után a pap ezekkel a szavakkal oldozza fel a megtérőt:
Isten, a mi irgalmas Atyánk, aki szent Fiának keresztthalála és feltámadása által kiengesztelte önmagával a világot és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára, az Egyház szolgálata által bocsásson meg neked és adja meg a békét!
És én feloldozlak téged bűneidtől, az Atya, és a Fiú, és a Szentlélek nevében.

D) Isten dicsőítése és a megtérő elbocsátása.

Nagyböjti időben, lelkigyakorlatok alkalmával a bűnbocsánat szentségét megelőzi a bűnbánati igeliturgia. A gyónás után a résztvevők közös hálaadást végeznek.

A ministránsok feladata, hogy jó példával járjanak elől a rendszeres gyónással.

3 Vö.: KEK 1447.

5. A BETEGEK KENETE

A betegek kenete az a szentség, amellyel az Egyház a betegségben szenvedő híveit a szenvedő és megdicsőült Úrnak ajánlja, hogy megenyhítse és megmentse őket (MKK 198)

Jézus egy alkalommal elküldte tanítványait a falvakba és hatalmat adott nekik a tisztátalan lelkeken. *„...sok ördögöt kiűztek, és olajjal megkenve, sok beteget meggyógyítottak"* (Mk 6,13). Szent Jakab apostol pedig így tanított: *„Beteg valamelyiktek? Hívassa el az egyház előjáróit, és azok imádkozzanak fölötte, s kenjék meg olajjal az Úr nevében. A hitből fakadó ima megszabadítja a beteget és az Úr talpra állítja. Ha pedig bűnöket követett el, bocsánatot nyer"* (Jak 5,14–15).

5. 1. Liturgiájának kialakulása

Az egyház liturgikus hagyományában már a korai időktől kezdve megtalálhatók a betegek megkenése a megáldott, megszentelt olajjal. Az 5. századtól kezdődően a püspök által megszentelt olajat használták, ahogy ez — rendes körülmények között – ma is történik (lásd nagycsütörtök krizmaszentelési mise). Hosszú évszázadokon keresztül csak a haldoklóknak adták fel, ezért kapta az „utolsó kenet" nevet. Az egyház azonban mindig azért is imádkozik, hogy a beteg nyerje vissza egészségét, ha ez üdvösségére válik[4]. A betegek kenetét egyénileg és hívek közösségében is ki lehet szolgáltatni. Lehet csak a betegek kenetét, de lehet a bűnbocsánat és az eukarisztia szentségével együtt is. Ilyenkor a sorrend: bűnbocsánat szentsége – betegek kenete – áldozás.

5. 2. Szertartása

Előkészítendő:
asztalka fehér terítővel letakarva;
pohárban víz;
feszület és égő gyertya;

4 Vö.: KEK 1512.

Szertartása: **A) bevezető szertartás:**

A pap belépve a beteg otthonába vagy a kórterembe üdvözli a beteget és a jelenlevőket.

B) bűnbánati cselekmény:

A beteg vagy most végzi el gyónását vagy felindítja a bánatot.

C) olvasmány a Szentírásból;

D) litánia (egyetemes könyörgések);

E) az olaj megáldása:

Ha esetleg a pap nem hozott magával szent olajat, növényi olajat megáldhat, amellyel a beteget megkeni. Ha megáldott olajat hozott magával, elvégzi a hálaadó imádságot.

F) a megkenés szertartása:

A pap a szent olajjal megkeni a beteg homlokát és mind a két kezét, miközben ezeket mondja:

E szent kenet által és nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével. Ámen.

Szabadítson meg bűneidtől, üdvözítsen téged, és erősítsen meg jóságosan! Ámen.

G) a szertartás befejezése:

Az Úr imádságának elimádkozása után a beteg áldozhat, majd a pap áldásával fejeződik be a betegek kenetének kiszolgáltatása.

Érdemes megjegyezni, hogy ma templomainkban rendszeresen közösen több betegnek, idősnek kiszolgáltatják a betegek szentségét. Rendszerint mise keretében történik, majd az evangélium és homília után történik a betegek kenetének a kiszolgáltatása.

Ministránsok szolgálata: ha otthonukban van beteg, előkészítik az asztalt. Templomi kiszolgáltatásnál olvashatnak és segíthetnek az idősek, betegek kísérésében.

Papszentelés

C. A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁNAK SZENTSÉGEI

A beavatás szentségei Krisztus valamennyi tanítványának közös hivatását alapozzák meg, de van két olyan szentség, amely a felebarát szolgálatát tűzi ki céljául. Mindkét szentség az egyéni üdvösséget is segíti, de az egyházi rend szentségében fölszentelést nyernek, hogy Isten nevében az Egyház pásztorai legyenek, a házasság szentségében pedig megerősítést és fölszentelést nyernek, hogy méltóképpen betöltsék állapotuk feladatait (vö.: II. Vatikáni zsinat tanításából).

6. AZ EGYHÁZI REND SZENTSÉGE

Az egyházi rend az a szentség, amelyben Isten az erre kiválasztott férfiakat eltörölhetetlen jeggyel jelöli meg, és különös módon részesíti Krisztus papságában (MKK 206.).

Isten az ószövetségben Lévi törzsét választotta ki a liturgikus szolgálatokra. Az volt a papság feladata, hogy Isten előtt az embereket képviselje és áldozatokat mutassanak be. Ezek az áldozatok elégtelenek voltak az üdvösség kieszközlésére. Ezt kizárólag Krisztus tudta véghez vinni, aki *„az egyetlen közvetítő Isten és ember között"* (1Tim 2,5). Ugyancsak ő az, aki *„egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megszenteltetteket"* (Zsid 10,14). A keresztség szentsége révén mindenki részesül Krisztus főpapi, prófétai és királyi küldetéséből. Ezt a hit, remény és szeretet megélésében tanúsítja a keresztény ember. Azonban Jézus szünet nélkül építi és vezeti Egyházát. Ez a vezetés – éppen a tanítványok kiválasztása és nevelése bizonyítja – az egyházi rend szentsége által történik. (Lásd még *Az Egyház szolgái* c. részt a oldalon).

6. 1. Liturgiájának kialakulása

A püspök szentelésről az Apostolok Cselekedeteiben ezt olvassuk: *„Egy nap, amikor az istentiszteletet tartották és böjtöltek, így szólt hozzájuk a Szentlélek: Rendeljétek nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amit szántam nekik. Erre böjtöt tartottak, majd rájuk tették a kezüket és útnak indították őket"* (13,2–3). A diakónus szentelésről pedig ezt találjuk, miután kiválasztásuk megtörtént: *„Az apostolok elé állították őket, azok imádkoztak és rájuk tették a kezüket"* (6,6). Így a kézrátétel és a szentelési imádság a lényegi része a püs-

pök, pap és diakónus szentelésnek. Erről tanúskodik Hippolütosz Az Apostoli hagyomány (3. század) című művében. Később az egyes szenteléseknél a szentségi fokoknak megfelelően átadják a szereket is. Már az ősegyház korából ismert, hogy különböző szolgálatokra (felolvasó, ajtónálló, stb.) is választottak alkalmas személyeket, akik megbízatásukat imádság keretében kapták.

6. 2. Szertartása

6. 2. *1. A püspökszentelés*

Szertartása: **A) bevezető szertartás és igeliturgia:**

Körmenetben vonulnak a székesegyházba a szentelendő és a szentelést végző püspökök, akik közül az egyik a főszentelő, a másik kettő a társszentelő. A szentmise a szokott módon folyik az evangélium felolvasásáig.

B) a szentelés:

a) A szentelendő bemutatása után homília és a szentelendő ígérete következik feladatának hűséges vállalásáról.

b) A Mindenszentek litániája alatt a szentelendő leborul a földre, míg mindenki térdelve imádkozik.

c) Valamennyi jelenlévő püspök a főszentelő után kezét a szentelendő fejére teszi, majd a szentelési imádság lényegi részét is mindnyájan éneklik:
Most tehát áraszd e kiválasztottra azt az erőt, amely tőled származik: a vezetés Szentlelkét, akit megadtál Jézus Krisztusnak, szeretett Fiadnak, Ő pedig odaajándékozta szent apostolainak, akik Egyházat szerveztek szerte a világon, hogy az legyen a Te szentélyed, és Nevedet szüntelenül dicsőítsük és áldjuk benne.

d) A felszentelt fejéről leveszik az evangéliumos könyvet és krizmával megkeni a szentelő püspök. Sorban átadják szolgálatának eszközeit: az evangéliumos könyvet, a gyűrűt ujjára húzzák, (új érseknek palliumot tesznek a vállára), fejére teszik a püspöksüveget (mitra) és kezébe adják a pásztorbotot. Az új püspök veszi át a szentmise folytatását, miután a jelenlevőkkel békecsókot váltott.

C) az Eukarisztia liturgiája:

Folytatódik a koncelebrált szentmise. A befejező áldás előtt a hálaadó ének, a Te Deum éneklése közben vonul a hívek között áldást osztva az új püspök. Az ünnepélyes áldás után körmenetben vonulnak ki a templomból.

6. 2. *2. A papszentelés*

Szertartása: **A) bevezető szertartás és igeliturgia:**

Körmenetben vonulnak a székesegyházba a szentelendők és a szentelést végző püspök. A szentmise a szokott módon történik az evangélium felolvasásáig.

B) a szentelés:

a) A szentelendők bemutatása után homília és a szentelendők ígérete következik feladatuk hűséges vállalásáról.

b) A Mindenszentek litániája alatt a szentelendők leborulnak a földre, míg mindenki térdelve imádkozik.

c) A szentelő püspök a kezét a szentelendők fejére teszi. A jelenlévő papok papi hatalmuk jelét, a stólát nyakukba véve a szentelendők fejére teszik kezüket, jelezve, hogy imádságukkal ők is részesei új testvérük szentelésében. A szentelési imádság lényegi része így hangzik:
Add meg szolgáidnak, kérünk mindenható Atyánk, az áldozópapi méltóságot, és újítsd meg szívük mélyén a szentség Lelkét, hogy tőled, Istentől kapják meg a papságnak ezt a második rendjét, életük legyen az erények példája.

d) A felszentelt új papokra ráadják a stólát és miseruhát és kezüket krizmával megkeni a szentelő püspök. Sorban átadja szolgálatuk eszközeit: az ostyát a paténán, a borral megtöltött kelyhet. Először a püspök, majd a papok is békecsókot váltanak a most felszentelt papokkal.

C) az eukarisztia liturgiája:

Folytatódik a koncelebrált szentmise. Az ünnepélyes áldás után körmenetben vonulnak ki a templomból.

6. 2. *3. A diakónusszentelés*

Szertartása: **A) bevezető szertartás és igeliturgia:**

Körmenetben vonulnak a székesegyházba a szentelendők és a szentelést végző püspök. A szentmise a szokott módon folyik az evangélium felolvasásáig.

B) a szentelés:

a) A szentelendők bemutatása után homília és a szentelendők ígérete következik feladatuk hűséges vállalásáról.

b) A Mindenszentek litániája alatt a szentelendők leborulnak a földre, míg mindenki térdelve imádkozik.

c) A szentelő püspök a kezét a szentelendők fejére teszi. A szentelési imádság lényegi része így hangzik:
Küldd el reájuk a Szentlelket, kérünk, Istenünk, hogy hétszeres kegyelmi ajándékod által a szolgálat hűséges végzésére erőt nyerjenek.

d) A felszentelt új diakónusokat beöltöztetik liturgikus ruháikba: a stólát a bal vállukról a jobb oldaluknál megkötik és rájuk adják a dalmatikát. Megkapják szolgálatuk eszközét: az evangéliumos könyvet. Először a püspök, majd a diakónusok is békecsókot váltanak a most felszentelt diakónusokkal.

C) az Eukarisztia liturgiája:

Folytatódik a koncelebrált szentmise. Az új diakónusok segítenek a püspöknek az áldoztatásnál. Az ünnepélyes áldás után körmenetben vonulnak ki a templomból.

6. 2. *4. A lektorok és az akolitusok felavatása*

A két szolgálatra való felavatás a püspök homíliája után a könyörgő imádság által történik. Az ima után a lektoroknak átadja a szentírást, az akolitusoknak a miséhez használt ostyát és bort.

7. A HÁZASSÁG SZENTSÉGE

A házasság szentsége egy megkeresztelt férfi és nő életre szóló felbonthatatlan szeretetközössége (MKK 214).

Isten férfit és nőt teremtett és arra rendelte őket, hogy a teremtés művében is részt vegyenek. Ezt olvassuk a Szentírásban: „Isten megáldotta őket, Isten így szólt hozzájuk: *„Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá"* (Ter 1,28). Urunk is megerősítette a Teremtő ezen szándékát: *„Most már többé nem két test, hanem csak egy"* (Mt 19,6). Szent Pál pedig a házasságra úgy gondol, mint „misztérium"-ra, amely Krisztus és az ő Egyháza között van.

6. 2. Liturgiájának kialakulása

Az első három században a keresztények házasságukat a helyi szokások szerint kötötték meg. A két család állapodott meg a házasságról és az esetleges egyéb kívánságokról. Két lényeges elemről tudunk: a házasságkötési szándék kinyilvánításáról és a menyasszonynak az új otthonba való bevezetéséről. A 4–15. századig folyamatosan egyházi jelleget kap, amelynek lényeges elemei: a házassági szándék kinyilvánítása, a jegyeseknek fátyollal való letakarása és a nászáldás mise keretében. Az 1614-ben megjelent Római Rituálé tartalmazta a házasságkötés teljes szertartását.

6. 2. Szertartása

Előkészítendő:
feszület az eskühöz; szenteltvíz;
térdeplő és szék a jegyeseknek;
tálca a gyűrűkhöz;
megfelelő liturgikus ruha az esketŏ papnak.

Szertartása: A) a jegyesek fogadása:

A helyi szokások szerint vagy a templom kapujában, vagy az oltárnál fogadja a lelkipásztor a jegyeseket.

B) az igeliturgia:

A házasságkötés szertartása c. könyvből kiválasztott szentírási szakaszokat felolvassák és a zsoltárokat eléneklik, majd a homília következik.

C) a házasságkötés szertartása:

A szabad elhatározás, a hűség és a gyermekek vállalására való kérdések után a házasságkötési szándék kinyilvánítása. Az esketŏ pap stólával átköti kezüket, s ekkor jelentik ki a jegyesek, hogy házastársak akarnak lenni. Ez a házasságkötés lényegi része. A feszületre tett eskü és a gyűrűk megáldása után következik a hívek könyörgése, majd a házastársak megáldásával fejeződik be ez a rész.

D) a szertartás befejezése:

Az Úr imájának, (esetleg áldoztatás is lehetséges) és a befejező áldás elhangzása után kísérik ki az ifjú párt a templomból a pap és a ministránsok.

Zarándokúton

IV. A SZENTELMÉNYEK, ÁJTATOSSÁGOK

1. A SZENTELMÉNYEK

Keresztény életünkben számos olyan, a szentségekhez hasonló szertartás is van, amely Isten jótéteményeire hívja fel figyelmünket. Ezeket elfogadjuk, de köszönetünket is ki kell fejezni. Ilyen alkalmak az otthonok, vagy más egyéb dolgok megáldása.

Számos népi ájtatosságot is ismerünk. Ilyenek a litániák, rózsafüzér ájtatosságok. Külön meg kell említeni az Egyház hivatalos imádságát, az Imaórák liturgiájának különböző részeit. Gyakran szokták végezni a vecsernyét és a reggeli dicséretet.

2. A TEMETÉS

A keresztény ember számára a halál a földi zarándoklás után megérkezés, a keresztségben történt új születés befejezése, a mennyei születésnap. Az Egyház egész életén át az Úr által alapított szentségei által segítette, most, mint jó édesanya, könyörög, hogy Isten legyen irgalmas a hazatért léleknek.

2. 1. Liturgiájának kialakulása

Az őskeresztény Egyházban a helyi szokások szerint adták meg az elhunytaknak a végtisztességet. Aranyszájú Szent János (407) azonban már így ír: *„Egykor a halottak iránti érzelem a fájdalom kifejezése és a siránkozás volt. Ma zsoltárokat és himnuszokat végzünk...Tehát a halál a vég. Ma sem több. Ha énekelünk énekeket, könyörgéseket és zsoltárokat, azok mind az örömteli jövőről szólnak"*. A keresztények megőrizték azt a római szokást, hogy bizo-

nyos napokon (harmadik, hetedik és harmincadik nap a halál után) összejöttek a sírnál. Megemlékeztek az elhunytról és ezen sokszor a püspök vagy pap részvétele miatt az Eukarisztiát is ünnepelték. A 8. századtól kezdve egyre inkább az ítélet drámája kerül előtérbe, amely félelemmel tölt el minden halandót. Ma az Úrral való boldog találkozás reménye tölti el a hívő embert, aki becsülettel élte keresztény életét.

2. 2. Szertartása

Szertartása: **A) a ravatalozónál:**

A temetést végző üdvözli a gyászolókat. A kezdőének után az Igeliturgia keretében evangéliumi szakaszt olvas fel a celebráns és hitünk szerinti vigasztaló szavakkal fordul a jelenlévőkhöz. A végső ajánlás és a búcsúvétel után indul a gyászmenet a sírhoz.

B) a sírnál:

A sírhely megáldása után búcsúzik az elhunyttól úgy, hogy őt már az Isten országába megérkezettnek tekinti. Befejező imádságaink vigasztalnak, de egyben figyelmeztetnek is arra, hogy vándorlásunk egykor befejeződik.

V. IMÁDSÁGOK

IMA MINISTRÁLÁS ELŐTT

Uram, Jézus!
Meghívtál oltárodhoz szolgálatodra.
Örömmel válaszolok hívásodra. Alakíts, kérlek,
hogy mindig neked tetszően tudjalak szolgálni,
ezért növeszd bennem a szolgálatkészséget
és a feléd irányuló szeretetet.
Add kegyelmedet, hogyha papi hivatásra hívsz,
meghalljam hangodat és készséggel tudjak rá válaszolni.
Szűz Anyánk, papok anyja és királynője,
könyörögj értünk!
Ámen.

IMA MINISTRÁLÁS UTÁN

Uram, Jézus!
Szent asztalodnál tettem most rólad tanúságot.
Add meg kérlek az újjászületés kegyelmét,
hogy ne feledkezzem meg rólad a hétköznapokon sem,
és a világ előtt is bátor tanúságtétellel
szolgáljalak téged a Szentlélek által.
Szent Tarziciusz, ministránsok védőszentje,
könyörögj értünk!
Ámen.

TARTALOMJEGYZÉK

I. LITURGIKUS ÉLETÜNK ALAPJAI 9

1. A ministráns az Egyházban 9
1. 1. A megkereszteltek közösségében 9
1. 2. A liturgikus közösség 10
1. 3. Az Egyház szolgái 10
1. 4. A keresztség: a liturgikus szolgálat kezdete 11

2. Ki a ministráns? 13
2. 1. Tulajdonságai 13
2. 2. Öltözete 13
2. 3. „...új nemzedék..." 14
2. 4. Ministránsavatás 14

3. A liturgikus ünneplés 15
3. 1. Az ünneplés helye 15
3. 2. Tevékeny részvételünk 15
3. 3. Az ünnepek rangja 17
3. 4. A liturgikus öltözetek 18
3. 5. A liturgikus felszerelések 20

II. ÜNNEPLÉSÜNK A LITURGIKUS ÉVEN ÁT 23

1. Az üdvösség történetétől a liturgikus évig 23
2. A liturgikus év fogalma és kialakulása 24
3. A karácsonyi időszak 25
3. 1. Az advent 25
3. 1. 1. Története és tanítása 25
3. 1. 2. A ministránsok szolgálata 25
3. 2. A karácsonyi idő 27
3. 2. 1. Karácsony
3. 2. 2. Vízkereszt 27
3. 2. 3. A ministránsok szolgálata 28
4. A húsvéti misztérium ünneplése 28
4. 1. A nagyböjti idő 28
4. 1. 1. Hamvazószerdától virágvasárnapig 28
4. 1. 2. Virágvasárnaptól nagycsütörtökig 31
4. 2. A húsvéti szent három nap 32
4. 3. A húsvéti idő 39
4. 3. 1. Húsvét nyolcada és a húsvéti idő 39
4. 3. 2. Urunk mennybemenetelének ünnepe 40
4. 3. 3. Pünkösd ünnepe 40

5. Évközi idő 40
6. Ünnepek az esztendő folyamán 41
6. 1. Az Úr ünnepei 41
6. 1. 1. Szentháromság vasárnapja 41
6. 1. 2. Úrnapja, Krisztus szent Testének és Vérének ünnepe – Főünnep 42
6. 1. 3. Jézus Szentséges Szívének ünnepe – Főünnep 43
6. 1. 4. Krisztus Király ünnepe – Főünnep 43
6. 2. A Boldogságos Szűz ünnepei 44
6. 2. 1. Szűz Mária, Isten anyja (jan. 1.) – Főünnep 44
6. 2. 2. Szűz Mária mennybevétele, Nagyboldogasszony (aug. 15.) – Főünnep 44
6. 2. 3. Szűz Mária, Magyarok Nagyasszonya Magyarország főpatrónája (okt. 8.) – Főünnep 44
6. 2. 4. A Boldogságos Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása (dec. 8.) – Főünnep 44
6. 3. A szentek ünneplése 45

III. SZENTSÉGEK 47

A. A keresztény beavatás szentségei 47
1. A keresztség szentsége 48
1. 1. Liturgiájának kialakulása 48
1. 2. Szertartása 49
2. A bérmálás szentsége 50
2. 1. Liturgiájának kialakulása 50
2. 2. Szertartása 50
3. Az Eukarisztia szentsége 51
3. 1. Az Eukarisztiát Krisztus alapította 51
3. 2. Az apostolok ünneplésétől a mai szentmiséig 54
3. 2. 1. Az ősegyház ünnepelte 54
3. 2. 2. Az igeliturgia fejlődése 55
3.2.2.1. Kialakulása a 4. századtól a 8. századig 55
3.2.2.2. A tridenti zsinatig 56
3.2.2.2. A tridenti zsinattól napjainkig 56
3. 2. 3. Az eukarisztia liturgiája 57
3.2.3.1. Az adományok előkészítése 57
3.2.3.2. Az eukarisztikus imádság 59
3.2.3.3. Az áldozás 60
3. 3. A ministrálás rendje 63
3. 3. 1. Felkészülés és előkészület 63
3. 3. 2. A ministrálás rendje 63
3. 3. 3. A szentmisén lehetséges bővítések, változások 74
3.3.3.1. A koncelebrációs mise 74
3.3.3.2. Az eukarisztikus imák 74
3.3.3.3. Ünnepélyes mise 75
3.3.3.4. Szolgálatunk befejezése 75

B. A gyógyulás szentségei **76**
4. A bűnbánat és bűnbocsánat szentsége **76**
4. 1. Liturgiájának kialakulása 76
4. 2. Szertartása 77
5. A betegek kenete **78**
5. 1. Liturgiájának kialakulása 78
5. 2. Szertartása 78
C. A közösség szolgálatának szentségei **81**
6. Az egyházi rend szentsége **81**
6. 1. Liturgiájának kialakulása 81
6. 2. Szertartása 82
6. 2. 1. A püspökszentelés 82
6. 2. 2. A papszentelés 83
6. 2. 3. A diakónus szentelés 83
6. 2. 4. A lektorok és az akolitusok felavatása 84
7. A házasság szentsége **84**
7. 1. Liturgiájának kialakulása 85
7. 2. Szertartása 85

IV. A SZENTELMÉNYEK, ÁJTATOSSÁGOK **87**

1. A szentelmények **87**
2. A temetés **87**
2. 1. Liturgiájának kialakulása 87
2. 2. Szertartása 88

V. IMÁDSÁGOK **89**